

KULTÚRA

ROČNÍK XVIII. – č. 15

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

23. SEPTEMBRA 2015

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRÍŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Svätý José de Anchieta, misionár, apoštol Brazílie, zakladateľ brazílskej literatúry. Počas indiánskeho zajatia napísal do piesku rozsiahlu poému na počesť Panny Márie

Pozorujeme umenšovanie človeka na jeho biologickú úroveň. Tento proces monitoroval už slovenský filozof L. Hanus, keď rozlišoval v kultúre národov uzavretý a otvorený humanizmus. Uzavretý humanizmus uzatvára celé bytie človeka (myslenie, túžby, predstavivosť, celý rozsah a obsah života), obmedzuje ho na existenciu pozemskú, časnú, existenciálnu, materiálnu. Iba horizontálnu. Tu sa čas nenávratne mína, a preto platí: uží dňa. Predstavivosť človeku prináša väčšmi obrazy toho, čo by mal mať, ako to, čím by mal byť.

Otvorený humanizmus uznáva všetok okruh pozemského, časného, materiálneho. Stojí v realite na zemi, ale na tento okruh človeka neuzatvára. Otvára ďalšiu dimenziu - vertikálnu, duchovnú, mravnú, náboženskú. Čas mu ústi do večnosti, píše L. Hanus, priestor do plného duchovného nekonečna. V mentálnych procesoch človeka v tomto humanizme sa rozvíjajú diferencovanejšie aj psychické procesy. Nielen predstavivosť, ale aj vedomie duchovnej skúsenosti, potom výber seba pre niekoho a niečo v určitom poriadku hodnôt. Vôľa, skúmanie zmyslu vecí a života. Nielen túžba po ekonomickej moci vlastniť niečo, vždy nové a nové.

Umenšovanie človeka

Je tu aj zmysel pre stálosť hodnôt a stálosť osobnosti. Medzi obidvomi humanizmi je zápas. Obidva humanizmy majú rozličnú koncepciu cnosti. V otvorenom humanizme cnosť má aj kontemplatívny obsah. Teno je spojený so skúsenosťou snahy preniesť to prežité vo viere, spirituálnych potrebách, trascendencii do utvárania postojov a sfunkčovania hodnôt do svetských podmienok. Uzavretý humanizmus absolutizuje pozemský okruh, a tak uzatvára ľudskú skúsenosť iba na pozemské. Otvorený humanizmus chápe hodnoty ako vopred dané. Uzavretý humanizmus chápe cnosť a hodnoty ako sociálne utvárané. Otvorený humanizmus v kultúre udržuje význam náboženského. Rozlišujú sa nadprirodzené cnosti viera, nádej, láska. Pripomínajú sa dary Ducha Svätého. Obnova človeka cestou milosti, kedy (ako píše

Maritain) sa človek nachádza bez toho, aby sa hľadal. Umenšuje sa starý človek a rastie nový človek. Pripomína sa praktizovanie náboženstva. Rozlišujú sa cnosti kardinálne: miernosť,

STANISLAV HVOZDÍK

pevnosť, prezieravosť, spravodlivosť. Ale v tomto rade aj cnosti osobné, sociálne. Cnosť tu nie je chápaná represívne, pretože je tu vertikála, ktorá prostredníctvom náboženského obnovuje prirodzenosť človeka. Teda otvorený humanizmus. V uzavretom humanizme sa cnosť môže javiť ako represívna, naučená, daná iba v sociálnom živote, vynucovaná sociálnym, spoločenským tlakom. Kontrolovaná iba týmto tlakom. Takto ju postrehol na začiatku modernej doby, ktorú datuje rokom 1715, francúzsky filozof P. Manet u Montesquieho. Pravda, ak nie je náboženstvo zvnútornené, alebo aspoň hľadajúce, iba vonkajškové,

aj to môže byť prejavom iba sociálneho tlaku. Takto chápaná cnosť ako súčasť sociálneho tlaku sa potom vníma ako niečo, čo môže poškodiť prirodzenosť. Prirodzenosť sa takto dostáva do protikladu ku cnosti.

V ďalšom kroku Russeau objavuje už človeka od prírody dobrého, údajne iba vonkajší svet kazí a utláča túto prirodzenosť. Tu je niekde zrod problému, dnes známy ako problematika ľudských práv. Dnes sa dopracovávajú až ad absurdum v nádeji, že keď bude inventár týchto práv kompletný, človek bude blažený. Pripomína sa, že od čias, kedy sa hovorí o ľudských právach, sa prestáva pracovať s problematikou bytia.

Bez skúsenosti, že medzi bytím a mienkou o ňom bude vždy rozdiel, môžu ľudské práva, vnímať každý rozdiel ako nenáležitý.

(Pokračovanie na 9. strane)

Ťažko vyberať slová v čase, keď slovami pápeža Františka už prebieha Tretia svetová vojna. Zovšadiaľ sa na nás hrnú informácie a tieto informácie majú za cieľ získať si mysle čo najväčšieho množstva ľudí. Kultúra však nikdy nešlo o počty. Kultúra sa venuje tenkej vrstve tých, ktorým záleží na podstate, na pravde, aká je, a na jej súlade s Desatorom. Nestranili sme nijakej domácej politickej skupine a už vonkom nie zahraničnej, nie sme závislí od nijakého záujmového kapitálu. Nepatríme k nijakej loby, ani vnútrocirkevnej. Naše úsilie smeruje k pochopeniu Evanjelia, ako ho Cirkev zdedila a ako je ho podľa nášho názoru povinný každý kresťan chrániť a odovzdávať nezme-

K sporu

TEODOR KRÍŽKA

nené odovzdávať ďalej. Nie sme poplatní experimentom s vierou, ani nehľadáme kompromis s dobou. Nevyhľadávame konflikt s nikým okrem zla, a zlo sa neusilujeme personifikovať, ako to robí väčšina médií, keď vo falošnom úsilí o pravdu a spravodlivosť v skutočnosti znižujú dôstojnosť oponenta, aby ho odstránili z verejného života.

Koncept francúzskej revolúcie, ktorý zahŕňa oprávnenosť násilného potlačenia určitých ideí, na prvom mieste viery v Stvoriteľa a v Jeho jediného Syna Ježiša Krista, ktorý sa stal začiatkom krvavého nástupu proti monarchiám a proti Cirkvi, dnes preniesol ohnisko svojich bojov na Blízky a Stredný Východ. Západné katolícke kresťanstvo sa mu podarilo zatlačiť do defenzívy, do akejsi pasívnej rezistencie či dokonca započatť zakladať v jeho vnútornom vývoji systémové chyby, aby sa samo vyčerpávalo vnútorným sporom, preto svoje násilné metódy sústredil na boj s ortodoxiou a jej nositeľmi - Srbskom, Gréckom, Irakom, Sýriou a najmä Ruskom. Pomocou ultranacionalizácie na Ukrajine pokúša sa otvoriť front medzi dvoma susediacimi štátmi a národmi, ktoré žili tristo rokov spoločne v Ruskom impériu, schopnom ochrániť svoje obyvateľstvo pred násilným islamom. Zároveň skúša v každom bode odolnosť Ruska, či je to v Pobaltí alebo na Kaukaze, kde svojho času vznikol konflikt s Čechencami, alebo s Gruzínskom. Nateraz najhorúcejšie miesto zrážky je v Sýrii, kde má Rusko jedinú zahraničnú vojenskú základňu.

Už v Čechensku a potom v Gruzínsku narazili USA na aktívny odpor a svoj zápas prehrali. Ukrajinský, nateraz „vnútorný“ konflikt, sa dá chápať, nehovoriac o pokuse vyvolať vnútro-ruskú politickú krízu, je priama reakcia na vzdor Ruska, ktoré sa cíti dostatočne pripravené na to, aby ukončilo éru monopolárneho sveta.

Súčasnú európsku krízu s migrantami netreba nijako od tohto diania izolovať. Ide totiž zjavne o cielený úder proti Nemecku ako motore Európskej únie, ktoré po sedemdesiatich rokoch od skončenia vojny by rado rozhodovalo o svojom osude o niečo suverénnejšie ako doposiaľ.

Čaká nás budúcnosť ako hádanka o mnohých neznámych. Želáme si, aby Európa a svet, i samé USA a Rusko, vyšli z tohto napätia poučené o skúsenosť, že viac ako mať znamená byť a byť príťažlivou alternatívou jeden druhému a celému ľudstvu.

Od témy utečencov by už mal najradšej utiecť. Nie, že by nebola aktuálna, protiví sa skôr spôsob, akým je celý komplexný fenomén všeobecne prezentovaný. Franklin Delano Roosevelt sa už pomaly pred storočím vyjadril: „V politike sa nič nenecháva na náhodu. Ak sa niečo deje, môžete sa stavať o čokoľvek na svete, že sa to deje presne tak, ako sa to diať má.“ Keď si v posledných týždňoch človek pozrie spravodajstvo ktorejkoľvek televízie, listuje mienkotvornú dennú tlač i magazíny, zo všetkých nápadne unisono rezonuje tá istá utečenecká pesnička. Rovnaký scenár, povinné prvky. Ako filmové týždenníky z päťdesiatych rokov - dokonca nechýbajú ani transparenty, vítajúce „osloboditeľov“, akurát už nimi nemyslia sovietskych vojakov. Aj táto propagandistická zhoda je súčasťou nielen Rooseveltovej skúsenosti, že sa nič nenecháva na náhodu. Do diskusie sa teda žiada povedať aspoň pár jednoduchých téz.

Keď prebiehal naplánovaný integračný proces a rozširovanie Európskej únie a bolo fakticky nemožné, aby do nej nevstúpila krajina, ktorej bolo určené vstúpiť, politici i médiá sa radi oháňali aj výrokmi Jána Pavla II. Ten bol podľa nich jednoznačne za Európsku úniu. Samotný Ján Pavol II. sa opakovane vyjadroval zhruba v tomto duchu: „Ak v Európskej únii prevládnu duchovné a kultúrne hodnoty, bude pozhnaním; ak materiálne záujmy, bude kliatbou“. My už môžeme posúdiť i pocítiť, ktoré z hodnôt v nej prevládajú a nakoľko... Podobne sú neustále pristríhované aj výroky pápeža Františka. Posledne jeho výzvy na prijatie utečencov. Aj tie treba brať v kontexte. Je všeobecne známe, že pápež si s rovnakou priamosťou nedáva servítku, aj keď hovorí o príčinách migrácie, o egoizme bohatých krajín a záujmových skupín. Stačí si prečítať jeho nedávnu encykliku Laudato sí. Nehovorí sa ani o jeho naliehavých výzvach na hľadanie politického riešenia. Cituje sa len vtedy a len tak, ako to vyhovuje.

Vráťme sa k pápežovmu príhovoru pred modlitbou Anjel Pána minulú nedeľu. Čo tu vlastne povedal sám pápež František? Počúvajme slovo za slovom: „Tvárou v tvár tragédií desaťtisícov utečencov, utekajúcich pred smrťou, vojnou a hladom“ evanjelium žiada, aby sme boli „bližnými“ tým najmenším a opusteným.“ V ďalších slovách, ako vieme, pápež navrhuje prak-

Nič nie je náhodou

tické formy pomoci, do ktorej vyzýva najmä všetky farnosti. Pápež teda hovorí o tých, ktorí utekajú pred smrťou, vojnou a hladom. Masové regrutovanie hľadačov bezstarostného života, ktorým ich má plným priehrdím zahŕňať blahobytná spoločnosť, tu nie je ani slova. A hovorí „tvárou v tvár najmenším a opusteným“. Znamená to, že situáciu treba posudzovať na tvári miesta a že v spleti rozmanitých záujmov treba medzi utečencami rozoznať „najmenších a opustených“. Konkrétnu pomoc možno a treba poskytnúť len skutočnej konkrétnej núdznej osobe, podľa povahy jej núdze.

Katolícka morálka pozná termín „poradie služby k blížnemu“. Bezprostredná veľká hmotná núdza tu má prvé miesto a zaväzuje konať okamžite a účinne. Keď je však potrebné veľa a možnosti sú obmedzené, nemožno pomôcť rovnako všetkým a vo všetkom. Na prvom mieste sú vtedy najbližší rodinní príslušníci. Potom príbuzní vo viere. Veľká duchovná núdza má prednosť pred menšou hmotnou a podobne... Katechizmus Katolíckej cirkvi okrem iného hovorí (článok 2241): „Bohatšie národy sú povinné, nakoľko je to možné, prijať cudzincov, hľadačích bezpečnosť a prostriedky na živobytie, ktoré nemôžu nájsť vo svojej pôvodnej vlasti. Verejná moc má dbať na zachovávanie prirodzeného práva, ktoré stavia hosťa pod ochranu tých, čo o prijímajú“ Ale odpoveď je vyvážená, keď dodáme aj druhú časť toho istého článku: „Politické authority môžu vzhľadom na spoločné dobro, za ktoré sú zodpovedné, podriať uplatňovanie prístahovateľského práva rôznym právnym podmienkam, najmä čo sa týka povinnosti prístahovalcov voči krajine, ktorá ich prijala. Prístahovateľ je povinný s vďakou rešpektovať hmotné a duchovné dedičstvo krajiny, ktorá ho prijala, poslúchať jej zákony a prispievať na jej náklady“.

Toľko Katechizmus.

Spomíname to preto, že veriaci sa neraz ocitajú v situácii, keď nevedia, komu skôr pomáhať. Ale aj preto, že hrozí isté morálne vydieranie veriacich, aby napomáhali veľké mocensko-politické záujmy tých, ktorí na konfliktoch bohatnú a dôsledky hádzu v konečnom dôsledku na plecia druhých, zasievajúc nové konflikty, ktoré sú pre isté skupiny vždy najistejším zdrojom zisku.

Zdá sa opodstatnený aj iný názor, vychádzajúci zo slovenskej

situácie. Spoločnosť tu len ťažko dokáže zabezpečiť základné podmienky dôstojného života státisícov vlastných občanov, ktorí v celoživotnej povetivej a tvrdej práci odvádzali nemalé percento svojich príjmov na zaistenie svojej staroby a ničili si zdravie a životné sily v službe spoločného dobra, ktoré potom iní rozkrádali a súkromne sa obohacovali. Táto spoločnosť sa musí prednostne postarať o týchto svojich občanov pred hľadačmi lacného blahobytu.

Kresťanská morálka samozrejme nemôže odmietat konkrétneho núdzneho človeka len preto, že sa stal obeťou egoistickej hry iných. Ak poznáme celkové postoje pápeža Františka, popri starosti o núdzných, ktorí sú jeho srdcu veľmi blízki, má tento pápež nemalú starosť o bohatých veriacich členov dominujúcej západnej kultúry, tvorenej prevažne kresťanskými krajinami. Tí sa uzatvárajú do ničivého egoizmu, ktorý je pápežovi z „chudobného juhu“ zjavne odporný. Keď ich vyzýva prijať do svojho streda núdzných, robí to aj kvôli nim samým. Chce tým dosiahnuť, aby konečne prestali myslieť len na seba. Duchovne sú totiž neraz ešte ohrozenejší a núdznejší než utečenci, čo potrebujú ich pomoc.

Každá minca má dve tváre.

I na súčasné dianie sa treba pozerat' aj inak než na úradnú verziu mainstreamovej propagandy médií, ktoré patria takmer výlučne bohatým záujmovým skupinám. Na druhej strane si treba uvedomiť, že najmä internetom šírené iné pohľady na tému utečencov sú veľmi často z pozadia platené a tvorené zas inými mocenskými záujmovými skupinami a treba ich tiež brať s potrebným nadhľadom a odstupom. Ak vyvolávajú hnev a nenávisť, pochádzajú isto od Zlého. Najpotrebnejší je však duchovný nadhľad, ktorým sa má veriaci pozerat' na každú situáciu. Hľadať, akú nám v nej Boh posielal novú výzvu. A ak sú tu riziká a ohrozenia, pýtať sa, či nie sú priamym dôsledkom málo evanjeliového a veľmi egoistického života veriacich pôvodne kresťanskej Európy. Na záver teda môžeme parafrázovať Rooseveltov výrok a povedať, že „pre kresťana nič nie je náhodou. Ak sa niečo deje, môžeme sa stavať o čokoľvek na svete, Boh tú má svoj prozreteľný plán“.

MARIÁN GAVENDA
Prevzaté zo stránky
Vatikánskeho rozhlasu

Konečne, po dvadsiatich šiestich rokoch, naplní sa sen slovenského občana z roku 1989 a bude obohatený. Nebojovali ste nadarmo na barikádach, bratia, necedili nadarmo krv v boji, naplnenie vášho sna o markách za tri koruny, o výletoch robotníkov v mercedesoch a o dôchodcoch ležiacich na Malorke, sna o ešte mastnejších hrncoch a bohatších rohoch hojnosti, lebo, priznajme si to, také boli aspoň z polovice sny roku 1989, sa blíži. (Druhou polovicou sna, o vláde ľudu nad svojimi vecami, ktorú veštila jedna popová modlitba, je zbytočné sa za danej situácie čo i len zaoberať. Dnes musia človeku byť dobre zaplatiť, aby veril v demokraciu, alebo musí absolvovať namáhavú a únavnú procedúru lobotómie.)

Ale tá prvá polovica, o poznanie hmatateľnejšia, už je, podľa všetkých tolerantných heraldov pokroku, doslova za horami. Obohatenie sa blíži, a to nezadržateľne. Je ho mnoho, veľmi mnoho, dokonca tak mnoho, že ho azda stredoeurópsky žalúdok ani nebude schopný stráviť! Vo výhľade si priam bakchanálie obohatenia. Zdá sa, že až teraz dôjde k naplneniu výzvy ministra vlády kráľa bankárov, Ludovíta Filipa Orleánskeho, k francúzskym davom: "Občania, obohacujte sa!" Pravda, teraz sú tými šťastnými davmi "rolníci od Dunaja", ako sa o nás vyjadril svojho času Léon Bloy

Tak, tak, konečne sa aj slovenský bačo-mužik dočká obohatenia. Nezaslúžene, pravda. Bačo-mužik, tvor netolerantný, karikatúra slušného euroobčana, zákerný slovanský sedliak bez duševného rozletu, napoly Rus, svätušká a nedôveryhodná persóna, zakopal o poklad, vítajúc sa v nose. Ba veru, čo zakopal? Poklad sám prišiel za ním!

Ide, poklad, ide a nie je to poklad ledajaký, je to poklad živý, dvojnohý. Nosiť ho na chrbte nemusíš, vykopat' ho netreba, ide sám. Cez doly, cez hory, zo všetkých strán sa valí a slovenskému bačo-mužikovi nezostáva nič, len sa radovať, ako to obohatenie samo a bez práce padlo mu do lona.

Pravda, bačo-mužik, tvor nedôverčivý, tmársky od podstaty, nedovzdelaný, ešte aj na poklad zadarmo mu daný hľadá skývraživo. Nuž, tu treba, aby múdri a tolerantní páni, ministri, eurobaróni, murári, novinári, starší bratia etc., etc., zhusta mu osvetu do sprostej gebule lievikom konečne naliali, lebo kde kotrbá je neúrodná a medecína nezaberá po kvapkách za štvrtstoročie, tam už môže čosi zmôcť len povodeň osvetly.

Nuž, vec sa má tak, podľa všetkých pravidiel osvetly, že onen poklad, pri ktorom, zdá sa, po novom má byť aj srdce naše, sú ony nevyčerateľné ľudské a kultúrne zdroje, ktorými nás prichádzajú obohatiť naši orientálni súputníci v slzavom údolí, mladší muslimskí bratia.

Sú oni pokladom na Slovensku dávno osvedčeným, nám dobre známym, súc ony, po viac ako dvostono päťdesiat rokoch, vernými plundrovačmi, vypalovačmi, rabovačmi a nivočičmi, všetkého živého i neživého, statkov hybných aj nehybných, usilovnými ztročovateľmi všetkého kresťanského a úskostli-

vými opatrovateľmi panstva kresťanských diev a ctí kresťanských pani. Dvestopäťdesiat rokov bačo-mužik radostne tancoval nad nesmiernym obohatením, ktoré mu prišiel islam a tureckí imigranti, sužovaní zlou ekonomickou situáciou v sultanáte a nútení ísť tvrdo hrdlačiť do Uhorska a odovzdať tam svoj poklad. Ó, akí obohatení sme už mohli byť, my nešťastníci, keby naši predkovia v hlúpej kresťanskej netolerancii neubližovali dobrému musulmanovi a nehnali ho preč od Viedne.

Ten dobrý musulman, hľa, nedal sa odradiť našou nevďačnosťou a je tu zas, aby sa nám celý odovzdal a obohatil nás.

Po poznaní dobrých úmyslov, aké má islam so všetkými kresťanmi bez rozdielu, čo je významný ekumenický prvok už na prvý pohľad, aké že tu váhanie?! A aby bačo-mužik nezaváhal a nezahodil svoje nazaslužené šťastie, treba mu naservírovať danú vec spôsobom jemu vlastným, takým, akému on rozumie vo svojej svätuškárskej poverčivosti, a treba povolať zálohy tretieho sledu ako v starorímskej légii. Kde nezaberajú eurokomisári, euroemisári, mimovládne súdružky, súdruhovia ministri či homosexuálni aktivisti, tam treba vytiahnuť na bačo-mužika túza z rukáva, a to pána farára. Pána farára, pravda, pokrovového, tolerantného, otvoreného všetkému a všetkým. Takého, pre ktorého je všetko nekresťanské obohatením, od islamu cez Matku Zem až po ľudozrúťov z Bornea. Najväčším hriechom je pre neho katolícky triumfalizmus a uzavretosť do kresťanského "geta". Pod pokorou rozumie odovzdanie kostolov do užívania moslimským bratom a pod charitou odovzdanie štátneho i súkromného majetku do užívania chodiacemu pokladu. Povzbudení príkladom rozhodli sa otvoriť nielen dvere, ale ich rovno vyvaliť z pántov. Za to všetko nám sľubujú nesmierne obohatenie. Kultúrne aj materiálne.

Samozrejme, pracovitosť a usilovnosť moslimského pokladu je všeobecne známa, ako aj jeho ochota zveľaďovať kresťanské

majetky. Tak to vidíme aj všade v Európe, kde tento poklad dosiahol priam rozprávkové rozmery pokladu Harúna Al - Rášida. Každé ráno sa more usilovných moslimských mravčiek vyvalí do práce, aby tam pilne hrkotali svojimi milovanými strojami a plnili kapitalistický plán a uznesenia európskeho zjazdu. Večer, radostne unavený, po celodennom snažení, pokorný a vďačný musulman, odchádza k svojej rodine, kde spievajúc eurohymnu premýšľa, ako by ešte vylepšil svoju prácu a nejakým zlepšovákom zavďačil sa kresťanskému efendimu.

A nielen to. Ako dobre vieme, napriek prométevskej snahe tole-

vých predzáhradiek, rozkvitnú zrazu romantických ruchom bazárov tisíc a jednej noci. No povedzte, kto by odolal takému mámeniu sirén?

Toľko pestrofarebného očnokrčeno-ušného zážitku nám chcú dopriať naši mimovládni dobrodinci a ty bačo-mužik, ako sa im odvďačuješ? Tupou uzavretosťou a zatvrdenou xenofóbiou!

Ale liberálni kresťania idú príkladom. Napríklad veselí chlapi zo Spoločnosti Ladislava Hanusa, ktorí organizujú dobrovoľníkov ochotných prijímať utečencov. Samozrejme, títo ochotníci dostali okamžite neuveriteľný priestor v hlásnych trúbach

ak to milého dobrovoľníka, ktorý poslúžil len ako zásterka pre nekontrolovanú infiltráciu kresťanského priestoru, prestane po spoznaní reality baviť? Účel bude splnený, imigranti tu už budú, za nimi prídu ďalší a kto by už potom čo skúmal a vymáhal. Zostane nám už len číra radosť z pestrofarebnosti.

Ešte ohavnejšia a cynickejšia je citová manipulácia s prijímaním tzv. "kresťanských" utečencov. Cynická preto, lebo vyvražďovanie kresťanov na Blízkom východe trvá minimálne od roku 2003, keď vstúpila slávna americká armáda do Iraku, aby tam zvestovala pseudoevanjeliem demokracie a slobody. Milión

umožňoval slušný život a proti ktorému Slovensko ako člen NATO a poskok USA bojuje a napomáha tak k tejto tristnej situácii kresťanov. Pomocou tejto finty je každý kresťan na Slovensku citovo vydieraný, akoby odkopol spolubrata kresťana, ak odmieta imigrantov. Sú dokonca pokrytecké návrhy, že sa budú prijímať len kresťanskí imigranti.

Ale kto by kontroloval "kresťanstvo" týchto imigrantov? A kto by to vôbec umožnil a ako by to robil? Či by to vôbec súdružky z rôznych GLPGFRTD organizácií dovolili? Veď by to okamžite napadli ako diskrimináciu, keď by tu už masy migrantov boli a niekto by sa opovážil ceknúť o ich kresťanstve a nekresťanstve.

Nie, nič také samozrejme nebude. Nejde o žiadnu záchranu kresťanov. Základným strategickým cieľom nepriateľov kresťanstva zostáva infiltrácia homogénneho kresťanského priestoru cudzorodými kultúrnymi živlami a následná náboženská, kultúrna a etnická deštrukcia. To je cieľom nových pánov Sveta, ktorí nám vládnu. Ten, kto s nimi spolupracuje, pácha zradu. Zradu náboženskú, kultúrnu a národnú.

A tak môžeme konštatovať, že síce - našťastie - ešte stále nie sme plne obohatení imigračným pokladom, ale zato tu už máme obohatenie o celú plejádu vlastných zradcov, ktorí zapredali svoje kresťanské náboženstvo, svoju vlasť a svoj národ. Spievajú nám ľúbivé piesne v štýle worldmusic, korenené sladkastými, stokrát obžutými humanisticko-osvietenskými frázami, ktorými prešpikovali svoje vierovyznanie a zamenili tak kresťanskú pravovernosť za ekumenicko-synkretický galimatias v službách "nového ľudstva". Sú medzi nimi aj kňazi, aj kresťanskí laici. Nemôžeme im veriť, keď nám spievajú tieto piesne o otvorenosti, pestrofarebnosti a humanistickom mieri a nechceme im veriť. Radšej veríme slovám osvedčeným a potvrdeným dejinami, slovám nášho Pána Ježiša Krista: "Nepriniesol som pokoj, ale meč!"

BRANISLAV MICHALKA

Prevzaté z internetovej stránky Dielňa svätého Jozefa

O chodiacom poklade a zradcoch

rantného osvetového komanda, obklopuje nás v strednej Európe ešte stále akási temná šedivina monotónnej a homogénnej kultúry, ešte stále sa, aspoň po kolená, brodíme v kresťanskom bahne uniformity a jednofarebnosti. To všetko sa však teraz môže zmeniť, ak sa dáme obohatiť kultúrnou pestrofarebnosťou, s ktorou aj tá nedelňá špacírka hneď inak šmakuje.

Vyjde si Slováčik na priedomie, alebo totkaj do mesta a srdce mu zaplesá: z blízkeho minaretu, podobne ako vo Francúzsku, Británii alebo Holandsku, v krajinách menej zaprdených (poslúžme si slovníkom liberálnych kaviarenských zohrievačov stoličiek) ako Slovensko, ozýva sa radostný spev musulmana; banálna cukráreň na námestí, doteraz obrázok slovenského malomeštiactva, premení sa na veselí stánok orientálneho džavotu a detskej kreativity, predmestia, utopené v banálnej uniformite gýčových kvetinko-

liberálneho režimu, aby nám zvestovali svoje evanjelium o tom, že Slovensko sa má otvoriť a obohatiť. Že niečo o otváraní určite vedia, o tom nemôže byť pochýb, veď spolupracujú s Otvorenou spoločnosťou filantropa a nadnárodného bankára Georga Sorosa. Ale prečo sa k tomu používa meno teológa Hanusa, celoživotného obdivovateľa Slovenského štátu, ktorý ešte na pohrebe Šaňa Macha stál so sklonenou hlavou pri jeho truhle (ako si zaiste všetci vidiaci radi dohľadajú v knihe F. Vnuka o Machovi), nad tým zostáva rozum stáť.

Samozrejme, garancie neexistujú. Prihlásiť sa za dobrovoľníka je také pekné a populárne, v určitých kruhoch, ale na základe akého zákona by sa vymáhali tie fantastické sľuby o podporovaní emigrantskej rodiny počas celých desaťročí? Kto by kontroloval a vynuoval podobné lacné sľuby,

irackých kresťanov trpelo následkom geopolitických proizraelských šarád a následne aj kresťania na okolí, ako bol rozvrat postupne ordinarovaný Veľkým bratom z USA. Nepočuli sme vtedy výzvu na prijímanie týchto kresťanov na Slovensko a práve len kresťanov, lebo my sme kresťania, nepočuli sme nejaký apel na vládu, ktorá tieto akcie USA podporovala, aby kresťanským utečencom zriadila tábory na Slovensku a financovala ich z tzv. "eurofondov", nepočuli sme verejné odsúdenie protikresťanských masakrov a verejné odsúdenie islamu. Naopak: neustále sme počúvali ekumenické tirády o dobrom islame, videli sme v Ríme spoločné modlitby s muslimami, žiadni dobrovoľníci, zachraňujúci kresťanov neboli prezentovaní v médiách.

Odrazu, práve keď sa do Európy valí záplava moslimských migrantov, si niekto spomenie, že sú v Sýrii aj kresťania, zhodou okolností plne podporujúci Asadov režim, ktorý im

Deň Ústavy na Devíne

Dňa 1. septembra 2015 sa pri sútoku Dunaja a Moravy zišlo vyše dvesto účastníkov z celého Slovenska aj zahraničia na už tradičnej Zdrúžení slovenskej inteligencie organizovanej slávnosti, venovanej tentoraz 23. výročiu Ústavy SR a Roku Ľudovíta Štúra.

Popri významných osobnostiach verejného a kultúrneho života pocítili slávnostné zhromaždenie svojou účasťou aj veľvyslankyňa Bulharskej republiky a veľvyslanec Ruskej federácie, ktorí sa pozdravnými prejavmi prihovorili zhromaždeniu.

V kultúrnom programe zahral na fujare Ing. Vladimír Baláž, báseň Viliama Hornáčka "Štúrovcom" zrecitoval Peter Babala a pieseň "Od Dunaja hlbokého až po Kriváň vysoký" zaspieval sólista opery SND Ivan Ožvát.

Prednáškou o právnom poriadku Staroslovenskej ríše pod názvom "Prvý identifikačný doklad Slovákov" obohatila podujatie Elena Šubjaková. Hlavný prejav "Ústava SR po 23 -rokoch" predniesol predseda Zdrúžení slovenskej inteligencie Viliam Hornáček. Okrem faktov objasňujúcich vznik Ústavy SR polo-

žil hlavný dôraz na východiská zo súčasnej situácie. Vychádzal z našich historických skúseností a zdôraznil najmä potrebu nášho návratu k hodnotovému systému, vďaka ktorému sme prežili ako kultúrny národ a ako jediní v Európe sme si - po vyše 1000 rokoch - obnovili vlastnú štátnu samostatnosť ako základnú hodnotu nášho slobodného národnostného života.

Súčasťou slávnosti bolo aj odovzdávanie čestnej pocty "Za zásluhy o slovenský národ a jeho štát", ktorú si osobne prevzali profesori Vincent Šabík a Augustín M. Húska spolu s generálnym riaditeľom Považských cementárni Antonom Barčíkom.

Na záver slávností bulharská veľvyslankyňa Margarita Ganeva, veľvyslanec Ruskej federácie Alexej Fedotov, starostka Devína Ľubica Kolková a predseda Zdrúžení Viliam Hornáček zapálili vatru na počesť výročia Ústavy SR, symbolizujúcu "nové svetlo v našich dejinách".

VÝBORY
ZDRUŽENÍ SLOVENSKEJ INTELIGENCIE
A RADA OSOBNOSTÍ

Veľkým, neopakovateľne veľkým talentom poželal Boh Dolnú Stredú, malú dedinku pri Sereďi, keď sa v nej roku 1926 narodil v rodine murára chlapec. Ten chlapec študoval na Rímskokatolíckom biskupskom gymnáziu v Trnave a v súdobých časopisoch nachádzame verše, ktoré uverejnil ešte ako pätnásťročný. Tie verše sú mimoriadne zrelé, presiaknuté pochopením literárneho remesla i katechizmu, ale aj osobnou skúsenosťou viery i pokušenia, vnútorného zápasu, jasnosťou i zložitnosťou ľudského vzťahu s Bohom. Ten geniálny chlapec sa volal Vojtech Mihálik.

Od roku 1941 do roku 1947 publikoval Vojtech Mihálik v časopisoch Rozvoj, Plameň, Nový svet, Elán, Kultúra, Obroda, Čas, Nová práca, Verbum a Jas básne s prevažne náboženskou tematikou, ktoré sa dočkali komplexnejšieho vydania až roku 2015 zásluhou Petra Tollaroviča. Útla knižka Loretánske litanie a iné básne obsahuje okrem autorovej katolíckej tvorby i vzácne svedectvá jeho spolužiakov z Rímskokatolíckeho biskupského gymnázia v Trnave. Sú zároveň i svedectvami o živote gymnázia a o osobných väzbách V. Mihálika so spolužiakmi. Medzi jeho konškolákmi nájdeme budúcich profesorov (K. Kapeller, Š. Kopecký), lekárov, právnikov, režisérov (M. Lošonský), architektov (I. Korec, F. Holbík), hudobných skladateľov (L. Burlas), ba i emeritného biskupa mons. Š. Vrableca. Aj to svedčí o vysokej úrovni tohto gymnázia, o spoločnom slnku, ktoré svietilo práve počas vojnových rokov na slovenskú mládež, z ktorej vyrástli veľké osobnosti. Osobnosti veľké nielen spoločenským významom, ale i duchovne, keď u nich nachádzame úctivé a dobroprajné vyjadrenia o nadanom spolužiakovi, a keď mu nikto nevytýka obdobie politickej angažovanosti. Iba jeden zo spolužiakov ho po rokoch nabádal: „Vojto, ty nepotrebuješ byť v strane, ty si talentovaný.“ Zaznela tichá odpoveď, že už by sa zo strany hanbil vystúpiť. Bývalí spolužiaci zachovávali počas všetkých životných peripetií dobré vzťahy a často sa stretávali.

Spolužiaci sa vyjadrujú i k zbožnosti mladého Vojtecha. Bol z rodinného prostredia veľmi nábožný, do kostola chodieval i vo všedné dni a zostával tam dlhšie než druhí. Ba ani na povinných exercíciách sa nikdy neulieval ako ostatní mladíci túžiaci po futbale. Pochádzal z takých chudobných pomerov, že nemal ani na topánky a oblečenie. Krásne Mihálika i podstatu našej národnej poézie vystihol prof. Š. Kopecký: „Surrealizmus neznášal, on bol slovenská duša.“ Spolužiaci spomínajú na mladého Vojtecha ako na mimoriadne náročného a usilovného. O jeho veľkom literárnom talente sa vo všeobecnosti vedelo, povzbudzovali ho profesori i spolužiaci. Keď ho jeden z profesorov napomenul, prečo nedáva pozor, odpovedal: „Mihálik nemá čas, Mihálik prekladá Rilkeho!“ Vtedy to bol azda sedemnášťročný chlapec, ktorý už prekladal najväčšiu európsku poéziu, antických autorov nevynímajúc. Spolužiaci dokladujú, že básnické remeslo ovládal tak dobre, že sa s nimi rozprával vo veršoch. Prof. K. Kapeller ho charakterizuje: „Básnik Mihálik... drahocenný šperk slovenskej literatúry.“ Medzi svedectvami nachádzame aj popis dobových podmienok, keď kvôli vojnovým udalostiam museli gymnazisti pomáhať na zákopových prácach pri Smoleniciach alebo keď sa maturita presunula už na február 1945. V rámci novej ČSR však študenti museli skladať novú maturitnú skúšku doplnenú o otázky z histórie a literatúry ČSR a základy ruského jazyka. Básne mladého Mihálika vyšli dokonca v českom časopise Akord, ktorý redigoval Jan Zahradníček, a kde Mihálik sám seba označil za člena slovenskej katolíckej moderny. Ešte roku 1947 Mihálik moderoval spolu s Jankom Silanom večierku katolíckej poézie v Bratislave. A tu sa stopy po fenomenálnom náboženskom autorovi končia.

Poézia Vojtecha Mihálika naliehavo búcha na vrata európskej duchovnej poézie, no udiera iným, slovenským rytmom, nepodobným na nič, čo bolo v kresťanskej literatúre napísané. Mihálik do textov vnáša slovenskú melodiku a slovenskú oddanú zbožnosť, hlboké poznanie ľudskej duše a dramatický vzťah s Bohom, hoci by sa na prvý pohľad nič také nepredpokladalo v lyrike, ktorá nasleduje učenie katolíckeho katechizmu.

Mihálik načrel hlboko do drámy ľudskej viery, pozná mysterium fascinosum i milosť posväcujúcu: „Zavýjaj, hĺbka, nepustím sa Krista!“ (Vo víre, 1944), „Zbesniem sa, ak by som nemal po smrti na tvoje sklené okná zblízka zaklopať.“ (Ó, ty nebo vysoké, 1948), „Máš možnosť uvážiť, že iné duše tiež sa rovnou mierou dusia v úzkosti a žiali... ba ak ti niečo ešte zostalo, máš aspoň múdry strach, či Boh sa nenahneval.“ (Zisk, 1948) „Kto Boha miluje, ten už je svätý, pretože dýcha z večnej pahreby... Ach, veľa svetských mŕv sme milovali a Boha nevieme.“ (Úzkosť, 1948). V citovej rovine dokáže prejsť od lásky, bázne a vášnivého prežívania až k nenávisti, aby ju vzápätí opäť pre-

I nad oblakmi s nami bud'

Reflexia knihy duchovnej poézie Vojtecha Mihálika
Loretánske litanie a iné básne (2015)

mostil s oddanosťou: „Keby som vedel nenávidieť a moja nenávisť by mala švih nepozemských krídel/namojdušu, prvý by bolo slnko, ktoré by som nenávidel... ó, blahoslavím svoju krásnu noc, čo stále rýchlejšie sa miňa... v nej počúvam troch mládenčov, čo ľúbia život... blahoslavím noc - a z plameňov jej strachu vrhám ešte prudší plameň na plameň slnka, ktoré ma tak veľmi mučí.“ (Ukrutná pochodeň, 1948). Mihálik si je vedomý Božieho majestátu a všemohúcnosti: „...znie jeden veľký cieľ: Boh!“ (Azyl, 1944), sám seba kladie do roly neposlušného dieťaťa a márnotravného syna. Táto radosť z Boha sa prejavuje až v extaticky oslavnej básni Nehodná duša spieva (1946), ktorej slová znejú ako zvolenie zvonov, ako chválospev: „Ó chvála Bohu, sláva česť a vďaka!“ Báseň Áno, áno (1946) pôsobí až ako protikomunistický a protimaterialistický manifest: „Áno, áno, všade je zákon Boží, nie iba číta hmota v priestore! ...roľníka a dieťa tento problém netrápi... Božia milosť sa šíri v pokore.“ Do úplného sklonenia pred Božou všadeprítomnosťou prerastá báseň Modlitba o miestečko v nebi (1947), kde vyzýva slnko, strom, ba i vlastné telo a svojho anjela: „...ale ty, anjel môj, ó ty stále taktohľ'a za mňa Boha pros: Ach, tak sa hanbí, že sa neodváža ani len pozrieť na Teba... Niet skrýše pred Tebou, zem príliš malá je, si prosto všade...“

V básni Katarzín (1945) nachádzame motív pripomínajúci až báseň Arsenija Tarkovského - Život, život, ktorá taktiež začína myšlienkou o neexistencii smrti. „A predsa nieto zúfania. A ani smrti nieto... hľa, všetko prijmem od Pána... Nie, nieto smrti. Noc šumí v nás len do rána. Je iba narodenie.“ O čo smutnejšie je, že neskôr V. Mihálik túto báseň zredigoval a pozmenil ju, ako aj ďalšie básne z náboženského obdobia. Publikoval dokonca i vo vyslovene protibolševickom časopise Čas, kde v básni Očakávanie (1945) píše: „Ó, biela noc, ty vstupná brána Mesiášova na zem! ...ty čas... keď človek, tvor pyšný, vidíac Pána pred svojím Bohom šiju skláňa...“ V jeho básňach nachádzame i motívy slobody, širých polí, ktoré sú vyjadrené už v prvom verši básne Želanie (1946): „Bože, daj mi tichú smrť v širave poli...“, kde počúva na tráve tep zeme. „Boh iste kráča denne popred plachty žit a medzi klasy teplé dlane kladie.“ Zaznievajú i básne o rodnom dome a domove, dokonca i báseň o matkinej smrti, hoci nastala až o 40 rokov neskôr. Originálne sú i motívy, ktoré si Mihálik vyberá na stváranie duchovných tém. Napr. v básni Introit (1946) nachádzame motív ruže a vlastného srdca: „Otváram ružu za belasou záhradou... Anjeli chodia spávať ku mne do ruže... Otváram ružu pred posledným zdudnutím.“ Alebo báseň Horiace okno (1947) popisujúca záhradu, kde sa snlia anjeli, svätí a blázni, na ktorých svetlita zlatisté lúče cez tvár sveta. Ruže vystúpiť i v básni Dávno (1948) „...bosou nohou chodieval som po šupinách kvetov ako po rybách...“, venovanej Oľge Frolovej a kon-

čiaciej vyznaním o krásne večného života.

Za najdokonalejšie básne, ak vôbec možno básne radiť nad seba, môžeme považovať Modlitbu k svätému lotrovi (1946), ktorá je napísaná v totálnom, univerzálnom pochopení javu. Je v nej vyjadrený nezvyčajný motív modlitby k svätému lotrovi, známemu neskôr v cirkevnej tradícii pod menom Dismas, svätcovi, ku ktorému sa ľudia modlia azda najzriedkavejšie. Mihálik oslovuje lotra po pravici, symbol každého veriaceho, slovami: „Ó, svätý boží lotor... kvapky predsmrtného bóľu ste v jednej chvíli obaja v najväčšej úzkosti a bratstve pili...“, „ty šťastná obeť odpúšťania, prvý kresťanský mučeník...“ Rovnako udivujúco pôsobi báseň Keď sa po rokoch stretli, hovoril stariec (1947), kde autor originálne spracúva stretnutie starca s Máriou, ktorú pred rokmi zazrel v dave na Golgote pod krížom. Bol to stariec, čo ešte dávno medzi betlehemskými pastiermi uvidel kométu a vonzarodeného Spasiteľa, ktorému vytesal jasle. Nasledovné oslovenie Panny Márie „starenka“ a celý motív básne je vskutku jedinečné: „Mária, veru ani neviem, či sa na mňa ešte pamätáš... Neplač, starenka, uveril som v Neho, keď som uzrel rozburéný dav a Jeho drahú, skrvavenú hlavu... Ved' ti slávne zmŕtvychvstal, skry slzy, starenka, tvár dvihni, hľaď, je samé slnko, deň!“ Za vrchol Mihálikovej duchovnej tvorby možno akiste považovať báseň Loretánske litanie, vďaka ktorej sa malé mestečko Sereď stáva na sviatok Nanebovzátia Panny Márie roku 1947 miestom vzniku azda najkrajšej slovenskej básne. Báseň je písaná ako Magnificat, ako suma poznatkov o Márii, suma tých najkrajších prívlastkov, ktoré jej dali dejiny kresťanstva. Mária v básni prehovára k ľudstvu, akoby tým pripomínala zjavenie vo Fatime, Lurdách a La Salette, ktoré boli v dobe Mihálikovej mladosti prítomné v živote katolíkov omnoho intenzívnejšie než dnes. Mária o sebe hovorí: „radosť... ja nie som len je j dôsledok, ja som aj sama prvá príčina... Nechcete vziať na seba kríž môjho Syna Ježiša... Vy ste zapríčinili, že sa dnes diabol ako v pekle cíti na svete... Uverte Matke... Ja som pomocnica kresťanov...“ Máriin príhovor sa končí výzvou na mier, výzvou na dodržiavanie Kristovho zákona, až mystickým zvolaním zo zjavení: „Dost', šialenci, lebo môj hnev je matkin hnev... Ja som Kráľovná pokoja a prikazujem vám: Nech neverzadí brat brata, pošliapte zbrane, ktorými vás diabol pokúša i pridúša... Baránok Boží, ktorý sníma hriechy sveta, odpusť vám... ale najprv si sami navzájom odpustite... Najbolestnejšia Panna, ktorej vaše hriechom zahusené ústa zbabelo a pokrytecky vravia Zdravas, miluje a oroduje za vás.“ Azda najviac o hĺbke autorovho prežitku svedčí jeho vlastná dedikácia, podľa ktorej báseň napísal „V najväčšej úzkosti srdca pre Pannu Máriu v Sereďi na sviatok Jej Nanebovzátia a v nasledujúce dva dni 1947.“

Uvedené ukážky slúžia len na vykreslenie Mihálikovho myšlienkového sveta, nedokladujú však jeho básnické majstrovstvo, na pochopenie ktorého je potrebné prečítať si básne v celku.

V závere knižky medzi svedectvami spolužiakov nájdeme i túto výpoveď: „Bol oddaný náboženstvu... Po roku 1948 hľadal cestu. Chcel byť spisovateľom, no nepísal viac od srdca. Preto za autentickú považujem jeho debutovú zbierku Anjeli.“ Nie je nám dovolené súdiť a už vôbec nie súdiť veľkého a autonómneho básnika, akým bol Vojtech Mihálik. Ale azda nás táto výpoveď môže priviesť k myšlienke, aký veľký i žiarlivý je Boh. Ako platí príslovie neopúšťať Pána Boha, a ani Pán Boh nás neopustí. Lebo ak raz Boh udelil výnimočný talent a jadrom tohto talantu bola práve duchovnosť a viera v neho, tak sa človek odklonením sa od tejto línie odkláňa vlastne sám od seba, od najvyššieho bodu svojho talantu. Niet väčšej umeleckej témy na svete, než je Boh. On je totiž živou miazgou, z ktorej vyrastá tvorba a nedá sa od neho odvrátiť, inak sa človek odvráti sám od seba. A už nikdy nedosiahne vlastnú úroveň.

Dnes sa už môžeme pozrieť na dejiny dvadsiateho storočia s odstupom. Vykresľujú sa už v transcendentálnom svetle, keď sa v jednotlivých ľudských osudoch prejavuje veľkosť Božieho zámeru. V transcendentálnom zmysle je i osud Vojtecha Mihálika Božím zámerom. Neskončil ako jeho básnickí bratia v emigrácii, vo väzení alebo v úplnom spoločenskom odstavení a ponížení. No Boh mu udelil fenomenálny talent, ktorý sa prejavil práve v období jeho mladíckej duchovnej tvorby. V tej tvorbe Boh oslávil sám seba. Vtedy talent Vojtecha Mihálika zažiaril ako kométa, ako jasný meteor na nebi svetovej poézie 20. storočia. Aby potom v inom, ešte jasnejšom duchovnom svetle, zažiarila tvorba katolíckych autorov s vencom utrpenia z čias komunistického režimu.

Za názov tejto reflexie Mihálikovej duchovnej tvorby, ktorá sa vo svojej veľkosti ani dostatočne vystihnúť nedá, som vybrala verš z básne Hviezdy ťa priťahli (1942) - I nad oblakmi s nami bud'. Je to totiž zároveň i prosba k Vojtechovi Mihálikovi, možno práve preto, že sa k jeho dielu v dnešnej dobe obracia tak málo ľudí, a zvlášť z radov tých, ktorí by mali preukazovať veľkorysosť a milosrdenstvo. Vojtech Mihálik, i nad oblakmi s nami bud'. Cíhody básnik Vojtech Mihálik, ktorý si už tam, na druhom svete, kde je veľkosť Božia, o ktorej si tak presne písal vo svojich veršoch, nech si stále s nami a nech je s nami tvoj talent. Ten veľký básnický talent, ktorý uvidel nádhery Boha a ktorý je veľmi potrebný Slovensku i celému upadajúcemu svetu. Bud' s nami i nad oblakmi, Bože, lebo bez tvojej pomoci sa už nezachráni tento svet.

TÚŽBA

Tichučko spievať by som chcel,
len ešte tichšie, tichšie spievať,
by chvenie strún som nevidel,

by srdce zohrial viery cit
a pokoj našiel miesto v duši...
Tichučko spievať, tichšie žiť...

Do výšok vzniesť sa by som chcel,
na struny harfy brnkať tíško
a spievať v mäkkom plášti kriek...

I keby vzbĺkol ekrazit,
večne len, večne by som túžil
tichučko spievať, tichšie žiť...
Rozvoj, 1942

EŠTE RAZ...

Bože môj,
drž ma pevne nad oblakmi,
ja sa Ťa chytím ako námesačný,
len novým ohňom rozsvietiť
bledý zrak mi
a dielo nové v duši chorej začni...

Bože môj, drž ma pevne nad vodami,
nech kalné prúdy srdce neobmyjú,
nech Tvoja ruka radosti kus dá mi,
zastrenej teplo v plachú melódiu...

Ešte raz, Bože,
zachyť búrky vo mne,
dopraj, by Tvoje dobro
na mňa zlietlo,
by vznietili sa iskierky tie drobné,
bo Ty si Láska, Pokora a Svetlo...
Rozvoj, 1942

HAZARDÉR

Bože, ak skočím dolu z mosta
alebo z veže do hĺbky,
nech sa ta zídu hostia
somáriky a holúbky,
veď som ich ľúbil, pri nich v prútí,
na piesku, vyššie v tlame skál
spia blázniví a posadnutí,
z ktorých si diabla vyhánal.

Ak ozaj nikto nezaplače,
vypušte krotkých z postroja:
vyk somárov a piesne vtáčie
mi krásny pohreb zostroja,
aj slepý pes nech za mnou smúti,
veď i tak v šope iba spal,
spia blázniví a posadnutí,
z ktorých si diabla vyhánal.

V slnečnom kraji medzi hájmi
pri prameňoch a včelínach
nádhru raja uzrieť daj mi,
na barbakanoch zvučí roh,
šíri sa hlcúc temné kúty
blaženstvo zvierať v slnnú diaľ,
spia blázniví a posadnutí,
z ktorých si diabla vyhánal.

Až za hrobom, až v mrzkom šere,
v poslednej triaške pred skúškou
z oslíkov srst' a z vtáčať perie
mi bude mäkkou poduškou,
tam potom nech sa všetko zrúti,
keď neveríme, že si Kráľ,
my blázniví a posadnutí,
z ktorých si diabla vyhánal.

Nová práca, 1945

MODLITBA

K SVÄTÉMU LOTROVI

Ó svätý boží lotor, ktorý spolu
s Pánom si kročil do raja
keďže aj kvapky predsmrtného bóľu
ste v jednej chvíli obaja
v najväčšej úzkosti a bratstve pili,
tak strašne sami na krížoch
nevdojak ste si srdcia otvorili,
ty bedár zbojník a On Boh
bez svojich dvanástich,

ved' okrem Jána
Mu neobjímal nohy nik,
ty šťastná obeť odpúšťania,
prvý kresťanský mučeník,
veriaci svedok Ježišovej smrti,
z tých kvapák tiež by som chcel piť,
nech duša ziabne, nech sa k Nemu rúti,
ó akože ťa oslovit'?

Hľa, Pánov korbáč
nás nevďačných švihá,
starosť o každodenný chlieb,
a z pustých ľudských úst sa k tebe dvíha
akiste málo modlitieb,
lež práve v tom sa milostivo tají
tým väčšia možnosť úfania,
nuž, svätý lotor, prvý človek v raji,
oroduj za nás u Pána.

A vďaka ti, že tebou mohlo smutné
Kristovo srdce splamenieť,
kým vyvolení dávali Mu z putne
uhasiť žľou božský smäd,
tak možno
miesto diablov v ľudskej koži
zrel dav, čo volal Hosanna.

Ó oslávený svätý lotor boží,
stoj pri nás v chvíli skonania.
Nová práca, 1946

LÚBIŤ BEZ MIERY

Dôvera v Boha nech nás prerastá,
dreň sladkej chvíle, v ktorej márne
otvára čiernu tlamu priepasť a
fujak, kde cesta do lekárne
je iba vysmievaním nešťastia.

Ak zomrie otec, Boh sa postará
o nás: hľa, každé vtáča v sade
si do závetria svojho konára
nasýtené a šťastné kladie
navečer teplú hlávku. Obdaria
nás Jeho ruky vínom dôvery,
že ani smrť nás neroztrhne,
ba ešte priblíži a uzmiere.

Kto povie o nej, že nás drhne
ošklivá v čase skúšky, bez miery,
keď prerastá nás vrúcna oddanosť?
Z najhlbších hĺbok, z temníc zmaru
ani náš kostlivý a krutý host'
neurčil láske medznú čiaru.

Tu len Boh Ježiš Kristus vraví: Dost'.
Nová práca, 1946

MODLITBA

ZA MIESTEČKO V NEBI

Odkedy šušťí smrť,
ó duša pri psom víne,
ty kohút na komíne
nože sa vrť!

Som kráter. Všetko zhynie,

keď vybuší,
v tej špine,
čo sa mi vrství na duši.

Vy, víchre, bežte
viať mojím očistcom:
som živý ešte
a smädny som.

Preto mi, slnko, suš
zem, z ktorej pijam vodu,
strom, ty mi nedaj už
viac ovocného plodu,
páľ telo, smrtný znoj,
drv ho na plavej skale
uprostred múk a hrôz.

Ale ty, anjel môj,
ty anjel môj,
ty anjel, ó ty stále
takoľ'a za mňa Boha pros:

Ach, tak sa hanbí, že sa neodváži
ani len pozrieť na Teba, ba skôr
snaží sa rozduchať svoj hlúpy vzdor
ale sa márne snaží.

Si nad ním všade kam len kročí, kade
sa tára a kde dýcha, kam sa hne,
niet skrýše pred Tebou,
zem príliš malá je,
si prosto všade.

Nová práca, 1947

DOMA

V slnečných dňoch,
keď z vykúpaných stromov
dymí sa vzduch, vták píska,
jačmeň šepoce,
aká to nádhra: prísť domov!

Z ďalekej púte prichodím
a keď sa umyjem
a uvelebím v chlade záhradného šera,
dajú sladké, čerstvé ovocie
do taniera.

A čo je krásne: veľmi dobre viem,
že všetci na zemi,
čo plodí pre nás úrodu,
môj chorý otec, mama sivá,
sestra i pes, no, všetko, čo len u nás býva,
sa teší môjmu príchodu.

Nevečer blýskajú sa
hviezdy nad komínom,
spí voda v studniach,
riečna voda šušťavá
sa k mlkvým mlynom
privráva.

A tak náš dom
priam v strede plodnej zeme
vysoko dvíha strechu nad stromy
a kamennými ústami nám chváli
širokú rovinu, splav, role, repníská i sad.

V noci, keď všetko drieme,
kus neba odlomí
a aby sme sa milovali
ako sa milujeme,
dá nám ho tajne vdychovať.

Jas, 1947

Spomienky spolužiakov

Štefan Kopecký

(1926, Dvory nad Žitavou, spolužiak)

Už v sexte preložil jeden celý spev z Ilias. Profesor Minarových, ktorý nás učil gréčtinu bol veľmi prísny. Dal nám na úlohu napísať, čo sa nám páci a čo nepáci na vyučovaní. Vrablec s Mihálíkom napísali 5 strán o tom, čo sa im nepáci. Bolo možné si také dačo dovoliť. Slovenčinu nás učil najskôr Imrich Kotvan (literárny vedec, znalec bernolákovcov) a po ňom Jozef Vavrovič (kňaz, neskôr pápežský prelát, vydal monografiu a viacero prác o Jánovi Palárikovi), ktorý bol i našim triednym profesorom. Zúčastňovali sme sa rôznych literárnych súťaží. Pamätám si na jednu konkrétne, ktorá sa konala na gymnáziu v Kláštore pod Znievom. Tam bol riaditeľom prof. František Hrušovský (známy slovenský historik) a Brčo vtedy vyhral prvú cenu. I napriek tomu, že neviem správne vysloviť R, som rád recitoval. Mihálík mi sľúbil, že pre mňa napíše báseň bez R. Svoj sľub splnil až v roku 1995, keď na pomaturitnom stretnutí predniesol túto báseň:

SPOLUŽIAKOM

A NAJMÁ PIŠTOVI KOPECKÉMU
Už nad žitím nám slabšie sviečky svietia,
už odletelo vyše polstoletia,
ako som sľúbil báseň nášmu Pištovi,
kde každú hlásku elegantne vysloví,
kde strašné „r“ sa zhrčí už len v krčme
a kde je všetko jemné, ľubozvučné.
Ten sľub mi nedá spávať, šklbe ako pes.
Len placho dúfam, že sa vyspím aspoň dnes.
Ak Pišta býval umnosťou vždy známy
a zápasil len s tými hlasivkami,
ja zas som býval málo čačaný
a dnes mám ešte peklo s očami.
Aj keby som sa viacej nedočítal
z vlastného pisma, zostal by mi špitál,
to, čo nás spája, nech nám zostane
na posilu aj na spomínanie.
Tak tu máš, Pišta, naplnenie sľubu:
smelo si púšťaj neúnavnú hubu!

Štefan Vrablec

(1925, Závod, spolužiak, emeritný biskup)

Mihálíkovi sme my spolužiaci vraveli Brčo, bola to jeho prezývka. Bol veľmi nábožný, mal to z rodiny, rovnako ako ja. Vojta usmerňovala najmä mamička, ktorú mal veľmi rád. My chlapi sme boli šťastní, že môžeme študovať na trnavskom biskupskom gymnáziu. Keď vyšla v roku 1947 jeho zbierka Anjeli, bol som naňho hrdý. Boli sme už vtedy vysokoškooláci, ja som študoval v Ríme, no Anjeli mi nemohli ujsť. Mihálík bol úprimný, citlivý a taká je i jeho poézia. Trúfam si povedať, že ani my malí seminaristi sme neboli o nič nábožensky vzdelanejší ako on.

Karol Kapeller

(1926, Chtelnica, študoval o dva ročníky nižšie)

Popri štúdiu na Filozofickej fakulte úspešne viedol tamojšiu literárnu krúžok. Poslucháči literatúry mali vtedy možnosť zarobiť si ako redaktori nových časopisov, ktoré vznikali po druhej svetovej vojne. Peňažný príjem za prácu v redakciách umožnil jemu a jeho priateľom Oskarovi Čepanovi (ktorý maturoval o rok skôr ako Mihálík, tiež na trnavskom biskupskom gymnáziu) či Viliamovi Turčánymu (ktorý bol zasa mojím spolužiakom) občas si zabohémčiť. Raz idúcky na lekársku fakultu, videl som ich ráno odchádzať domov z pohostinstva. Nemohol som sa k nim pridať, pretože som išiel na skúšku z anatómie. Mihálík mi povedal:

Smrť abstinentom, bifľošom,
nech smrdia pod košom,
ľúto im za grošom.

Chodievali sme aj na návštevy do Suche nad Parnou, do Turčányho rodiska. Pri návšteve pohotovo zarecitoval:

Keby Suchá bola suchá,
čo by sa to lialo, do Vilovho brucha?

Vojtech napísal veľa vynikajúcich knižných diel so silným sociálnym cítením. Tie nech hodnotia kompetentnejší. Veľa času venoval štátu v poslaneckých laviciach, kde musel byť iba taký, ako bolo vtedy potrebné. V tom čase som ho nikdy nevidel. Po odchode do dôchodku a politickej zmene režimu žil v Bratislave s podlomeným zdravím, ale i so svojím pôvodným náboženským svetozorom. Obaja sme boli aktívni vo Vajanského samovzdelávacom krúžku. Predsedom spolku bol Pišta Kopecký. Ja som bol vedúci hudobného odboru a Mihálík literárneho odboru. Pri rôznych školských slávnostiach, výročiach a súťažiach som muzičoval a recitoval. Mihálík bol manažérom všetkých takýchto činností. Veď bol na to ako stvorený. Rozdeľoval úlohy, kto bude recitovať to a kto zarecituje ono. Hostil sa i úlohy režiséra. Páčil sa mu môj hlas a často ma poveril recitovaním. Stretávali sme sa i počas vysokoškolského štúdia, keďže obaja sme študovali v Bratislave. Bol oddaný náboženstvu. Po roku 1948 hľadal cestu. Chcel byť spisovateľom, no nepísal viac od srdca. Preto za autentickú považujem jeho debutovú zbierku Anjeli (1947).

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

MLADOTURECKÁ REVOLÚCIA

(...) Mladoturecké hnutie sa vyvinulo z hnutia „Mladoosmanov“, ktoré bolo založené roku 1865 tureckým básnikom a slobodomurárom Mehmedom „Namikom“ Kemalom a zakázané roku 1876. Rovnako i obnovenie tejto organizácie bolo silno formované slobodomurármi. Niektorí z vedúcich členov boli priamo členmi lóží, ktoré mali v Osmanskej ríši už dlhú tradíciu pôsobenia. Prvú slobodomurársku lóžu v Turecku založili už roku 1721 Francúzi v Konštantínopole a roku 1738 nasledovala druhá lóža v Smyrne. Roku 1856 sa objavila britská lóža a v tom istom roku bola v Macedónii založená prvá turecká veľkolóža. V nasledujúcich rokoch sa k slobodomurárom pripojili mnohí liberálne zmýšľajúci Turci, príslušníkov štátnej elity nevynímajúc. Sultána Murada V. dosadili krátkodobo na trón ako jedného zo svojich, ale jeho vláda trvala len tri mesiace. Oproti tomu jeho nevlastný brat Abdülhamid II. vystupoval ako otvorený odporca lóží. Slobodomurárov považoval za potenciálnych spriahancov a agentov nenávidenej Británie. A tak pracovalo slobodomurárske bratstvo počas jeho vlády väčšinou v podsvetí.

Mladoturci vďačia za svoje meno skutočnosti, že ich zakladateľmi boli mladí muži pochádzajúci prevažne z tureckých úradníckych rodín, ktorí mali privilégium študovať v Paríži, kde prišli do kontaktu s liberálnymi, osvietenskými a republikánskymi ideami. V tých časoch ešte absolutisticky riadené Turecko považovali za anachronizmus. Príčinu jeho zaostalosti videli v nedostatočnej vzdelanosti obyvateľstva, ktorého moslimskú väčšinu tvorili z prevažnej časti analfabeti. V parížskej veľkolóži nadviazali kontakty s rovnako zmýšľajúcimi Francúzmi, ktorí ich nediskriminovali pre ich moslimskú vieru - tá napokon často existovala iba formálne. Slobodomurárska viera v Najvyšší rozum však odmietala organizované náboženstvo a jeho nárok na pravdu. Naproti tomu hlásala samospasiteľnosť človeka skrze poznanie („gnosis“), čím nadväzovala na kresťanské herezy prvých storočí a antické pohanské mystériá. Kresťanským cirkvám vyhlásili vojnu už dávno predtým. Vyčítali im, že zbavili človeka svojprávnosti, zatiaľ čo oni požívajú človeka, aby ochutnal zo „stromu poznania“. Katolícka cirkev reagovala na tieto idey exkomunikáciou slobodomurárov počas pontifikátu pápeža Klementa XII. (1730-1740) v bule In eminenti apostolatus specula z 28. apríla 1738, ktorá je stále platná. Aj ortodoxná cirkev dodnes zakazuje veriacim vstup do lóží. A tak sa i vo vatikánskych dokumentoch v súvislosti s armenocídou hovorí o „slobodomurárskej vláde“ Mladoturkov, čo nemožno chápať ako kompliment.

Za „otca“ Mladoturkov možno považovať Ahmeda Rizu (1858-1930), tureckého úradníka, ktorý prerušil styk so sultánovým režimom roku 1889 a odišiel do exilu v Paríži. Tam sa stal žiakom Pierra Laffitta, majstrovského žiaka Augusta Comta, ktorého pozitivistická filozofia sa so svojim prízvukova-

Arménsky katolícky klérus v Maraši

MICHAEL HESEMANN

Arménska genocída

Nezverejnené dokumenty tajného archívu vo Vatikáne o najväčšom zločine Prvej svetovej vojny

ním poriadku, pokroku a altruizmu do istej miery zhodovala s teológiou slobodomurárov 19. storočia. Neskôr viedol na Sorbone samotný A. Riza prednášky o dejinách prírody a pozitívizme, pričom vyhlásil evolucionistické učenie Charlesa Darwina za maximu politiky založenej na „prírodovedeckých princípoch“. K jeho vzorom patrili i Charles Maurras, antisemitský spisovateľ, ktorý rozhodne kázal protofašistickú Action Française. Maurras propagoval to, čo nazval „integrálnym nacionalizmom“: spojenie pozitívizmu a nacionalizmu a ideologicky zjednoteného silného štátu, ktorého občanov bude zjednocovať spoločné štátne náboženstvo. Hoci Maurras samotný bol agnostikom, v roli zjednocujúceho náboženstva videl francúzsky katolicizmus, ku ktorému sa v tej dobe ešte hlásila väčšina Francúzov. To zas inšpirovalo Rizu, ktorý sa taktiež definoval ako agnostik, aby svoje postoje preorientoval na islam. Predsa však mohlo učenie proroka osmanských moslimov spojiť, no zároveň ich aj odkloniť od Západu. A tak bol za ideologický základ mladotureckej politiky ustanovený tzv. „pozitivistický islam“, porovnateľný s tzv. „pozitivistickým kresťanstvom“ Adolfa Hitlera o polstoročie neskôr. Neskôr Riza uverejňoval nielen spisy proti Abdülhamidovi II., ale aj agitoval za modernistický právny štát vo svojich novinách Mesveret („Porada“) a mobilizoval svojich tureckých študentov proti Ancien Régime v Konštantínopole.

V rok Rizovej emigrácie založilo päť študentov vojenskej lekárskej školy v Istanbule, medzi nimi i kurdský básnik, voľnomyšlienkar a neskorší lekár Abdullah Cevdet, „Komitét osmanskej jednoty“ Ittihat-i Osmani Cemiyet. Komitét propago-

Jeden zo zakladateľov mladotureckého hnutia Ahmed Riza (1858-1930), ktorý sa pod vplyvom ideí Augusta Comta usiloval o sekulárny turecký štát s vládnucim tureckým národom

val takzvaný osmanizmus a dožadoval sa rovnoprávnosti všetkých občanov nehládajúc na ich náboženstvo, liberálnu ústavu a pretvorenie ríše na sekulárny štát podľa ideálov Francúzskej revolúcie. K zakladajúcim členom komitétu patrili i medik dr. Bahattin Schakir. Princ Yusuf Izzeddin, ktorý bol naklonený opozícii, ho ustanovil nielen svojim osobným lekárom, ale začal taktiež hnutie veľkoryso podporovať.

Čoskoro prišli obe zoskupenia do kontaktu a rozhodli sa spojiť svoje sily. Na prvom kongrese v Paríži od 4. do 9. februára 1902, sa zúčastnil i zástupca inej tureckej opozičnej skupiny, teda arménskych dašnakovcov. Najprominentnejší, a zároveň najvplyvnejší rečník na kongrese bol princ Sabaheddin, syn švagra sultána Abdülhamida II., ktorý ušiel do exilu. Obhajoval zriadenie konštitučnej monarchie, decentralizáciu moci a novú ústavu, v ktorej budú garantované práva všetkých národov a skupín ríše. Predsa sa však nepresadil. „Autonómia je zrada a znamená separatizmus,“ skonštatoval Riza. To bolo prvé štiepenie osmanskej opozície v exile, jasná výhybka v smere autoritatívneho centralizmu a jednotného štátu s tureckým obyvateľstvom ako garantom pre homogenitu.

Na druhom kongrese roku 1907 v Solúne bolo vyhlásené zlúčenie skupiny okolo Tizu a Ittihat-i Osmani Cemiyet do jednej strany, ktorá sa nazývala Ittihat ve Terraki („Jednota a pokrok“, krátko: Ittihat), čo dalo panturkický a pozitivistický výraz jej smerovaniu.

To bol tiež dôvod na formovanie odporu v Macedónsku. Už roku 1903 bola táto provincia pod medzinárodným dozorom, sultán nebol schopný potlačiť snahu o nezávislosť svojho obyvateľstva a ďalšie

Ahmad Nami (1878-1962), jeden zo zatov sultána Abdulhamida II., ktorý bol členom slobodomurárskej lóže

krvprelievanie odohrávajúce sa dokonca na európskej pôde, by už západné mocnosti nestrpeli. To však vnímali mnohí Turci žijúci na danom území ako poníženie, a tak čoraz viac osmanských dôstojníkov prešlo do opozície.

Špeciálne prostredie Solúna určovalo mladoturecké hnutie ešte viac než styk s bratmi zo slobodomurárskych lóží v Paríži. Nikde inde nebolo slobodomurárstvo také rozšírené ako v Osmanskej ríši. Už na

prelome storočí tu bola založená slobodomurárska organizácia Macedonia Risorta („vstávajúca Macedónia“), ktorej vzorom boli talianski karbonári. Jej riaditeľ Emanuel Karasso dal Mladoturkom k dispozícii miestny dom slobodomurárskej lóže na spoločné seansy. Prechovávali tam svoje najtajnejšie dokumenty, aby sa nedostali do rúk osmanskej tajnej polície. Čoskoro sa vedúce kádre Mladoturkov skladali z miestnych slobodomurárov, mužov ako

Talaat Bey (od roku 1917 Talaat Paša), neskorší veľmajster slobodomurárskej lóže a ďalších organizácií v Turecku, mladý kapitán Enver Bey (neskôr Enver Paša) a spomovaný chirurg a mladý dôstojník Ahmed Cemal (neskôr Kemal Paša). Ich komitét len za dva roky expandoval na veľkú organizáciu s 15 000 sympizantmi a tajnými sekciami na mnohých miestach. To pripojovalo i tajnú spoločnosť Vatan („otčina“), ktorú založil v Damašku generálny štábný dôstojník Mustafa Kemal (neskorší zakladateľ štátnosti Atatürk). Tak mala strana Ittihat čoskoro centrálnu radu, svoj „vnútorný kruh“, ktorý vykazoval všetky známky lóže. „Táto okultná skupina sa od svojho počiatku správa ako tajná organizácia,“ poznamenáva britský veľvyslanec v ročnej správe roku 1908. Meno ich osnovateľa, ich plány a závery boli neraz neznáme i samotným členom strany. „Táto rada robí stále čosi mysteriózne,“ opisuje nemecký generál Liman von Sanders, ktorý od roku 1913 modernizoval upadajúcu osmanskú armádu. „Nikdy som nezistil, koľko majú členov a ani kto v skutočnosti sú - s výnimkou vedúcich členov, ktorých poznal každý.“ (...) Solúnsky komitét mal rovnaké vstupné rituály ako „vnútorný kruh“. Nový člen bol privedený do izby so zaviazanými očami, kde musel jednu ruku položiť na Bibliu alebo Korán, a druhú na revolver alebo nôž. Potom musel prisahať, že bude pracovať pre blaho komitétu a prijme smrť, ak by sa previnil voči pravidlám alebo niečo prezradil nepriateľom.

O význame masónskeho vplyvu na Mladoturkov referuje nemecký bankár Hjalmar Schacht, neskorší prezident štátnej banky a minister hospodárstva za Hitlera. Roku 1906 bol Schacht prijatý do berlínskej lóže „Urania zur Unstrblichkeit“. O tri roky neskôr cestoval po Osmanskej ríši na príkaz nemeckého komitétu v Bagdade spolu s orientalistom Ernstom Jäckhom, taktiež slobodomurárom, aby zistili, aké sú predpoklady na výstavbu nemocnice v Adane. V Solúne sa Schacht zoznámil s tureckou slobodomurárskou lóžou, ktorá mu dala kontakt na bratov v lóžach po celom Turecku. V mnohých rozhovoroch sa presvedčil

o tom, že „celá mladoturecká revolúcia je riadená a pripravovaná slobodomurármi“. Frankfurter Allgemeine Zeitung uverejnilo 20. augusta 2008 jeho nedávno objavené poznámky: „V priestoroch lóží sa konajú spoločné schôdze, na ktorých sa plánujú politické udalosti.“ Schacht, ktorý od roku 1931 silno podporoval Adolfa Hitlera, bol presvedčený, že to boli „najlepšie elementy tureckého národa, ktoré povolili každý režim.“ O Mladoturkoch potvrdil: „Konanie súčasných vodcov tureckej vlády je vedomá slobodomurárska kultúrna politika.“

Pred kongresom v Solúne Ahmed Riza vo svojom spise „Kríza Orientu“ čiastočne predstavil inventár mladotureckých snov a nádejí. Bol to turecký variant pozitivistkej filozofie, jej napasovanie na nevyhlásený islamský národ. Mladoturci boli ateisti, a tak vedeli, že ich národ im nebude ani rozumieť, ani ich akceptovať. Ríša Abdülhamida II. bola mnohonárodnostným štátom pod vládou islamu. Mladoturci používali islam iba na zjednotenie národa, ich cieľom však bol sekulárny štát, ktorý sa riadi vlastnou doktrínou, akýmijsi politickým náboženstvom. Propagovali turecký národný štát, v ktorom vystúpi idea panturkizmu na miesto panosmanizmu, teda idea jednej vládnucej rasy nahradí koncept vládnucej rodiny národov.

Panturkizmus alebo turanizmus reprezentoval Ziya Gökalp, jeden z prvých členov vtedy ešte tajnej organizácie Ittihat-i Osmani Cemiyet na vojenskej lekárskej škole v Konštantínopole, ktorý bol zároveň presvedčeným slobodomurárom. Bol synom žurnalistu, ktorý mal už predtým blízko k Mladoosmanom a ktorý sa po celý život zaoberal hranami napätia medzi vierou, mystikou a modernou vedou. Odmietal socialistické a čisto materialistické vedy. Jeho myšlienky boli nacionalistické, snažil sa definovať pravý turecký svetonázor. So svojím výrokom: „Nová civilizácia bude tvorená turkickou rasou, ktorá nie je na rozdiel od iných rás skazená alkoholom a neviazaným životom, a ktorá, naopak, omladla a zosilnela prostredníctvom mnohých vojen.“ sa stal čoskoro jedným z hlavných ideológov hnutia. Jeho

knihy „Červené jablko“, ktorá sa objavila roku 1914, vďačila za svoje meno symbolu tureckej sultánskej moci - jablku, ktoré bolo zároveň cieľom výbojov. U Osmanov predstavovalo „červené jablko“ najprv Konštantínopol, potom Budapešť, Rím a napokon Viedeň. V ideológii turanizmu to však bol symbol pravlasti Turkov, o ktorej vraví stará perzská povesť.

Táto povesť hovorí o šiestom mýtickom kráľovi Fereydunovi, ktorý rozdelil svet medzi svojich troch synov Iradža, Salama a Tura. Iradž dostal do správy srdce ríše spolu s Iránom, Salam dostal západ Malej Ázie a Tur celú zem na druhej strane rieky Oxus (Amurdarja), stepi na severe. „Potom pripadol Turovi Turán a bol ustanovený za pána Turkov a Čínov“, hovorí Kniha kráľov „Šahnáme“. To, čo ďalej spomína starobylá povesť, teda legitimizovanie perzských expanzionistických snáh na sever a západ, je pre Panturkov kľúčom k ich stratenej vlasti. „Otcinou Turkov nie je Turecko, ani Turkestan. Je to širšia, večná zem: Turán,“ sníva Gökalp. Tak sa stal turanizmus tureckým protipólom k ruskému panslavizmu alebo árijskému mýtu, ktorý padol v západnej Európe na úrodnú pôdu. Ako Adolf Hitler údajne vyhlásil v rozhovore s Hermannom Rauschningom - Nemecko stojí „jednou nohou v onej známej zemi Atlantis“ (načím doplniť, že taktiež aj na mystickom ostrove Thule). Takisto i Turci túžili po stratených stepiach svojej bájenej turánskej vlasti. Pojem „turanizmus“ má pôvod v spise maďarského turkológa Ármina Vámbéryho, ktorý venoval dovedy neznámy Turáncom celú kapitolu spisu „Poznámky o Strednej Ázii“ (1868). Vámbéry označil turkické národy za špecifickú „turanickú rasu“, do ktorej zaradil i samotných Maďarov. Hoci bol osobným priateľom Abdülhamida II., našiel prívržencov i medzi mnohými Mladoturkami. Turanizmus vyzdvihol Turkov ako národ s priam posvätným dejinným poslaním. Jeho cieľom bolo oslobodiť turecké národy spod všetkých cudzích nadvlád - najmä spod vlády Ruska ako úhlavného nepriateľa - a znova ich zjednotiť v novej obrovskej ríši, ktorá by sa mala rozprestierať ako v časoch Fereyduna od Jadranu po Čínu.

Keď Francúz Léon Cahun viedol od roku 1890 na Sorbonne seminár dejín Prednej Ázie a predstavil koncepciu turanizmu, našiel vo svojom žiakovi Ahmedovi Rizovi nadšeného poslucháča. V Paríži prišli Mladoturci do kontaktu s teóriami diplomata a spisovateľa Arthura de Gobineau, ktorý za „zánik všetkých kultúr“ vinil miešanie rás. Prívrženci Gobineau chceli priviesť slabnúcu osmanskú mnohonárodnostnú ríšu naspäť k jej heterogenite. Osmanim mohol integrovať rozličné etniká, panturkizmus to však neodvratne vylučoval. Nutnosť odstrániť „cudzie telesá“ bola čoskoro považovaná za podmienku opätovného nadobudnutia stratenej veľkosti, ešte naliehavejšia než ozdravovací proces „chorého muža na Bospore“, z ktorého sa posmievali všetci, vrátane Bismarcka a ruského cára.

Tak sa medzi Mladoturkami čoraz viac presadzoval turecký rasizmus spojený s radikálnym nacionalizmom, ktorý považoval za hrozbu všetky naozajstné i domnelé separa-

Územia s turkickým obyvateľstvom, ktoré majú byť zjednotené podľa koncepcie panturkizmu

tistické snahy nemuslimských menšín. Jeho hlasnou trúbou sa stal časopis Türk založený roku 1903 v Káhire, ktorý prvýkrát predložil ako tému „turkickú rasu“ a propagoval „ideu turkického nacionalizmu, ktorý stojí na etnických princípoch.“ Keďže Egypt bol dlhšie než osmanské provincie pod britskou správou, mohla tu opozícia neobmedzene konať a publikovať. Türk oslavoval slávne činy Turkov, „malého kmeňa“, ktorý sa „spoliehal na meč“, a preto v strachu a hrôze obliehal „Viedeň, staroslávne centrum Európy.“ Časopis čoskoro našiel aj vinníka za súčasný úpadok Osmanskej ríše - bola ním „arménska vykorisťovateľská rasa“, ktorá sa podobala „parazitovi“ na krvácajúcom tele „tureckého národa“. „Za bohatstvo, ktoré nadobudli a za zručnosť, ktoré si osvojili, vďaka všetci do jedného skutočnosti, že žili na náš účet“ tvrdil Türk a medzi svojimi čitateľmi začal kampaň: „Nenakupuj u Arménov!“

Tiež Bahattin Schakir, ktorý roku 1905 odišiel do exilu v Paríži, zastával čoraz radikálnejšie pozície, potom čo z kasy princa získal veľký finančný dar. Napokon hral „pre komitét podobnú rolu ako Josef Stalin pre bolševikov“, píše Rolf Hosfeld v excelentnej knihe Operácia Nemesis. „Naplnil mladoturecké hnutie v Paríži novým životom.“ V memoarande vyhotovenom roku 1906 Schakir vyhlasuje za hlavný cieľ mladotureckej politiky „turkifikáciu“. Mnohonárodnostný osmanský štát odmietal: „Nemuslimské obyvateľstvo je ochotné stať sa Osmanmi, keď dúfa, že si zachová svoju národnosť a stane sa zložkou osmanstva. Stať sa však kresťanskými Turkami a popritom pozvoľna zabudnúť na svoj pôvod, sa im však nepozdáva.“ Logicky by teda pre nich nebolo v „novom Turecku“ nijaké miesto. Schakir požadoval politiku nekompromisnej sily, chcel vybudovať bojové zväzky pre komitét a postaviť pred tajný súd „zradcov“ a „nepriateľov vlasti“. Najdôležitejším predpokladom však bolo nástojenie na turkickej „čistote“. „Náš komitét je čisto turkický,“ odkázal stranickým priateľom v Bulharsku. „Nikdy nebude ovládaný ideami nepriateľov islamu a turkizmu“. Smeli k nemu prináležať len „rasovo čisti“ Turci moslimského pôvodu.

No ešte skôr, než k tomu dôjde, ešte skôr, než sa Turci spoja do homogénneho národa, sa treba najprv usilovať o uchvátenie moci. Na to musia Mladoturci - a oni si toho boli dobre vedomí - najprv uzavrieť všetky možné spolky, spolupracovať so všetkými opozičnými silami, aby dosiahli svoj cieľ, zrušenie Ancien Régime. Najprv navrhli spoločný obchod kresťanov a moslimov, požadovali uvoľnenie absolutizmu prostredníctvom parlamentárneho systému a opätovné uvedenie ústavy do platnosti. Nato, aby dosiahli tieto ciele, volali po ozbrojenom odpore, bojkote daní, štrajku a generálnom povstaní spoločne s arménskymi Dašnakovcami.

Čoskoro sa naskytila vhodná príležitosť. V júli 1908 sa do macedónskych hôr uchýlil člen komitétu pre Tesaloniki, major Ahmed Niazi Bey, spolu s malou skupinou partizánov a ukoristenou kasou svojho bataliónu. O niekoľko dní neskôr sa k vicemajorovi dopravil Enver Bey so 150 mužmi z podzemia, ktorí predtým

vyhlásili revolúciu. Keď sultán vyslal 800 vojakov, aby nepokoje utišil, vojaci odopreli vykonať rozkaz a zavraždili svojich dôstojníkov. Taktiež i druhý vojenský kontingent sa pripojil k odboju, keď vojaci v celej oblasti Macedónie vyhlásili solidaritu s rebelmi a pridali sa k nim albánski sedliaci. V noci z 22. na 23. júla obsadil komitét v Solúne telegrafický úrad a na druhý deň zvolal miestnych starostov. Do paláca Yıldız v tú noc odoslali telegram, v ktorom požadovali opätovné zavedenie ústavy z roku 1876.

Ráno 23. júla 1908 sa ľudia zhromaždili pred guvernérskym palácom v Solúne, kde rokovali civilní a duchovní zástupcovia obyvateľstva. Okolo desiatej hodiny ráno sa objavili pred ľudom. Grécki a bulharskí biskupi sa bratsky pobožkali na pozdrav, Turci, Gréci a Bulhari sa v opare zjednotenia vrhali navzájom do náručia. Rečník oznámil, že práve predložili sultánovi ultimátum: ak do 24 hodín znovu neuvedie do platnosti ústavu, na Konštantínopol bude pochodovať 2. a 3. armádny zbor. Abdülhamid II. vydal najprv rozkaz uväzniť členov komitétu. Až keď ho veľkovezír presvedčil, že by to viedlo k revolúcii, sultán od svojho úmyslu ustúpil. Ráno 24. júla vyhlásil, že ústavu z roku 1878 „odvolanú z istých príčin“ uvedie znovu do platnosti. Osmanská ríša teda zostávala ďalej konštitučnou monarchiou a zanedlho mal byť volený prvý parlament. Tým si sultán doslova zachránil krk. V Konštantínopole bol teraz oslavovaný ako záchranca vlasti, spolu s Ahmedom Niazim Beyom a Enverom Beyom, novými hrdinami slobody. Abdülhamid II. je len obeťou skorumpovanej, zradnej dvorskej kamarily, hovorilo sa oficiálne. Nesmelo dôjsť k revolúcii, hoci sa Turecko zo dňa na deň zdalo ako znovuzrodené. Dokonca bolo odrazu možné vidieť na uliciach nezahalené ženy, nielen kresťanky, ale i moslimky. Ešte roku 1901 predpisovalo cisárske nariadenie pre ženské poddané nielen závoj, ale aj jeho dĺžku a hrúbku. (...)

Taktiež i vo vzdialenej Urfe sa na nádvorí novovybudovanej arménskej katedrály zapálil oheň na pamiatku prvého „holokaustu“ (Corinna Shattuck), teda 3000 Arménov, ktorí tu boli roku 1895 upálení zaživa. „Režim, ktorý urobil z národov osmanskej ríše smrteľných nepriateľov, ktorý - aj v tomto kostole! - prelial tak veľa bratskej krvi... Tento režim teraz došiel do svojho konca,“ slávnostne vyhlásil dôstojník. „Od tohto dňa už nebudú viac kresťania nazývaní psami,“ ubezpečoval vali rakúskeho vojenského atašé von Giesla. „Už som ani nečakal, že sa dožijem toho, aby sa Turci, Arméni a Gréci správali k sebe tak bratsky,“ žasol americký misionár, reverend James I. Fowle. 60 000 exulantov, medzi nimi i zosadený arménsky patriarcha, ale i osnovatelia incidentu v Osmanskej banke, sa v nasledujúcich týždňoch vracali do vlasti. V Konštantínopole sa formoval prvý porevolučný parlament, v ktorom boli dokonca i desiaty Arméni, členovia dašnakovskej strany. Takmer by sa dalo veriť, že Turecko je na ceste k modernej demokratickej štátnosti. Ako to však so zdravou skepsou komentoval H.G. Dwight, bolo by to „príliš pekné nato, aby to bola pravda.“

(Pokračovanie v budúcom čísle)

Po dvoch tisícročiach aj v Cirkvi bude možný rozvod a schizma sa nebezpečne blíži

Časopis Newsweek uverejnil na titulnej strane pápeža Bergoglia s titulkom: „Je pápež katolíkom?“. A podtitul bol: „Samozrejme, že áno. Ale podľa toho, čo čítame v tlači, by ste to nepovedali.“

V skutočnosti táto otázka je legitímna, lebo argentínsky pápež sa ide modliť do mešity a v rozhovore s Eugeniom Scalfarim (zakladateľom liberálnych ľavicových novín La Repubblica) vyhlásil: „Boh nie je katolíkom.“

Po 8. septembri 2105 napätie vo vnútri Cirkvi ešte vzrástlo, lebo v ten deň boli publikované dve Motu proprio (dokumenty z vlastnej iniciatívy) pápeža Františka o neplatnosti manželstva. Máme v nich oficiálny dokument magistéria pápeža Bergoglia, kde - podľa názorov významných osôb - sa vychádza z osvedčenej cesty Cirkvi daním možnosti akéhosi „katolíckeho rozvodu“.

To by znamenalo popretie Kristovho prikázania o nerozlučiteľnosti manželstva a zrušenie dvoch tisícročí Magistéria. Cirkvi.

Aby sme pochopili závažnosť tejto veci, stačí pripomenúť, že Cirkev utrpela vážny rozkol v XVI. storočí, keď v anglikánskej schizme stratila celé Anglicko. Stalo sa tak iba preto, lebo pápež neuznal jeden jediný rozvod - kráľa Henricha VIII., ktorý trval na neplatnosti prvého manželstva.

Môže toto Bergogliovo Motu proprio spôsobiť nový rozkol?

Môže sa tak stať. Nedávno bol to kardinál Müller, šéf bývalého Svätého ofícia, ktorý hovoril o možnej schizme v súvislosti s blížiacou sa Synodou. Po 8. septembri sme k tomu ešte bližšie.

Zo Svätej Marty (rezidencii pápeža Bergoglia) v posledných dňoch už prenikli správy o hlučných hádkach s jedným významným kardinálom. Synoda, zdá sa, bude výbušná.

Bergoglio napriek „kollegialite“, ktorú často hlása slovami, už rozhodol o všetkom vopred, pred synodou, zvolanou práve na túto tému.

Nie preto, aby sa prediskutovalo o tom, čo žiadali biskupi v októbri 2014, lebo komisia, ktorá vypracovala súčasné Motu proprio bola zriadená práve Bergogliom s týmto poslaním, už dva mesiace predtým 27. augusta 2014.

Prečo vlastne je toto Motu proprio z katolíckeho pohľadu spochybňované?

MILIÓNŮ NEPLATNÝCH MANŽELSTVIEV

Predovšetkým - vysvetľuje profesor Roberto De Mattei - celok reforiem (ide vraj o uľahčenie a zrýchlenie) je v rozpore s tým, čo Cirkev počas stáročí hlása.

Je to úplný obrat v názore: Nejde tu predovšetkým o obranu brániť sviatosť (vzhľadom na spásu duší), ale predovšetkým o jednoduchosť a rýchlosť získania neplatnosti manželstva.

Stačí pomyslieť na zrušenie odvolacieho konania. De Mattei píše: „Kardinál Burke pripomenul vo svete existujúce katastrofálne skúsenosti. V USA od júla 1971 do novembra 1983 nadobudli účinnosť takzvané „Dočasné normy“, ktoré de facto zrušili povinnosť odvolacieho konania s rovnakým výsledkom. Dôsledkom bolo, že biskupská konferencia neodmietla ani jednu žiadosť - a bolo ich niekoľko stotisíc - o výnimku z povinnosti odvolania. Na verejnosti táto prax dostala meno „katolícky rozvod“.

Na druhej strane, čo je cieľom tejto reformy, otvorene vyhlásil Msgr. Pinto, dekan Rímskej rotty a predseda komisie, ktorá pripravila toto Motu proprio. V denníku Osservatore Romano napísal, že pápež Bergoglio žiada od biskupov skutočné a ozajstné obrátenie, zmenu mentality, ktorá ich presvedčí, aby nasledovali pozvanie Krista.“

Podľa Msgr. Pinto „pozvanie Krista, ktorý je prítomný v ich bratovi, biskupovi Ríma“, by malo spočívať „v premene malej skupiny niekoľko tisíc ľudí na ich nespočítateľné množstvo u nešťastných ľudí, ktorí by mohli dostať vyhlásenie ne-

platnosti manželstva“.

Nikto ešte nikdy nepočul, že Kristus chcel mať „nespočítateľne veľa“ neplatných manželstiev. Ale teraz je jasné, že cieľom tohto Motu proprio sú masové rozvody, a k tomu aj ešte rýchle, jednoduché a zadarmo, ako štátne (a už iste sú už aj takí, ktorí rátajú, kde je rozvod lacnejší, či na občianskom súde, alebo u kňaza).

Doteraz, do Benedikta XVI., cirkevné sudy boli pápežmi napomínané, že v uznani neplatnosti sú príliš zhovievavé.

Bergoglio však všetko obrátil a teraz budú všetci napomínaní z opačného dôvodu: zo súdov bude treba urobiť fabriky na hromadné zneplatnenia manželstiev.

Má pravdu potom aj poslankyňa Alessandra Moretti víťazne, keď hovorí, že „epochálna reforma“ pápeža predbieha zákon o krátkom rozvode, ktorý som ja predkladala v parlamente.“ A zdôrazňuje spoločnú víziu Cirkvi a štátu v tejto veci. Ale je tu ešte niečo viac.

ROZVOD

S týmto Motu proprio sa nám ukazujú - bez akéhokoľvek opodstatnenia v magistériu a teológii - nové dôvody pre vyhlásenie nulity, ktoré môžu skutočne zvrátiť úlohu Cirkvi. Už to nebude Cirkev, ktorá by mala kontrolovať neplatnosť pôvodného sviatostného manželstva pred Božími očami, ale je tu riziko, že sa Cirkev stane inštitúciou, ktorá v skutočnosti bude rozvádzať manželstvá sviatostne platné pre dnes vynájdené dôvody.

V skutočnosti, „v tomto Motu proprio“, ako píše De Mattei, „teoretické potvrdenie nerozlučiteľnosti manželstva je v praxi sprevádzané právom na vyhlásenie neplatnosti každého zlyhaného zväzku. Bude stačiť, keď zainteresaní budú presvedčení, že ich manželstvo je neplatné, aby ho za také uznala aj Cirkev.“

Osobitnú silu dynamitu má najmä článok 14 procedurálneho postupu, kde sa spomína „nedostatok

Umenšovanie človeka

viery“ u snúbencov ako možná príčina simulácie alebo chyby v súhlase a teda aj dôvodu pre neplatnosť manželstva.

Doteraz bol takýto nedostatok viery ako príčina neplatnosti manželstva Cirkvou vylúčený. Cirkev sa totiž pri manželstve obmedzuje iba na povýšenie prirodzeného manželstva na sviatosť.

Benedikt XVI. to vysvetľoval takto: „nerozlučné puto medzi mužom a ženou, vzhľadom na sviatosť, nevyžaduje osobnú vieru tých, ktorí sa idú brať. To, čo sa vyžaduje, ako nevyhnutné minimum, je mať taký úmysel, robiť to, čo robí Cirkev.“

Teda mať úmysel vydať a oženiť sa.

Je tiež známe, že Cirkev uznáva ako sviatosť tiež zmiešané manželstvá, t. j. manželstvá s neveriacimi alebo inovercami. Stačí chcieť prirodzené manželstvo.

Teraz sa všetko obracia naruby. V bergogliánskom štýle použije sa nejednoznačná formulácia, aby katolícky svet veril, že katolícka doktrína sa nemení.

Tak písal 9. septembra napríklad katolícky denník *Avvenire*, kde cirkevný právnik Paolo Moneta tvrdil, že „nedostatok viery nebol príčinou neplatnosti ani v minulosti a nie je ním ani dnes.“

Ale v tom istom čase Msgr. Pinto, keď predstavoval spomínané Motu proprio a zdôrazňoval „novinky pontifikátu Františka“, hovoril o „sviatosti slávenia bez viery“, čo povedie k obrovským počtom neplatných manželstiev „pre zrejmy nedostatok viery ako mostu vedúcemu k poznaniu a teda k slobodnej vôli vysloviť sviatosť súhlas.“

A toto naozaj otvára cestu pre milióny anulovaných manželstiev. Milióny!

Od kedy až dodnes bola podmienka platne sa zosobášiť, že človek musí byť svätý alebo mať doktorát z Gregoriánskej univerzity?

Cirkev, aby uznala sviatosť manželstvo, vždy žiadala len slobodné rozhodnutia uzavrieť manželstvo podľa charakteristík prirodzeného manželstva.

Cirkev vždy učila, že duchovná dispozícia snúbencov ovplyvňuje ovocie sviatosti, ale nie jeho platnosť.

To sa teraz všetko zmení. Medzi okolností, ktoré dokorán otvárajú možnosť rozvodu, je superrýchla „krátkosť manželského života“ alebo skutočnosť, že snúbenci sa vzali „pre neplánované tehotenstvo ženy.“ A čo to má do činenia s platnosťou súhlasu?

Neuveriteľný zoznam končí dokonca ešte so slovíčkami „a tak ďalej.“ To znamená, že sa to môže rozšíriť aj na rozhodnutie? To je aké právo?

Budú to tí slabší (ženy a deti), ktoré budú znášať náklady tejto revolúcie, ktorá ešte viac destabilizuje rodiny, ktoré sú už teraz pod ťažkými útokmi zo strany svetskej kultúry.

Sestra Lucia, vizionárka z Fatimy, povedala raz kardinálovi Cafarovi: „Otče, príde doba, keď rozhodujúca bitka diabla s Kristom bude o manželstvo a o rodinu.“

Sme v nej. Ak je tu čas „biskupa v bielom“, bude to bolesť pre všetkých (pamätáte si na víziu mesta v troskách?).

ANTONIO SOCCI

Libero, 12. septembra 2015

(Pokračovanie z 1. strany)

Oproti tomu otvorený humanizmus vo vzťahu k vertikále, teda vzťahu k Stvoriteľovi, poznáva, že v rozdieloch sú dopredu dané vzdialenosti, ktorých dodržiavanie harmonizuje.

Napríklad vzťah medzi mužom a ženou. Aj dnes pozorujeme snahu odstraňovať rozdiely až ad absurdum. Zotreli sa tak rozdiely medzi dobrým a zlým. Obrazne povedané kúkoľ sa javí rovnako dobrý ako pšenica. Na Slovensku je preto vôbec ťažko žiť, nieto žiť duchovný život. Človek sa umenšuje iba na biologické. Na výpočet o ňom.

Každodennému pozorovaniu uniká, že západná Európa sa prezentuje práve týmto trendom ako najprogresívnejšia sila. Umenšuje takto strednú a východnú Európu. Takto umenšené sa stávajú iba strategickými bodmi a strácajú svoju mentálno-kultúrnu identitu, svoje poslanie. Doplatila na to zatiaľ najviac Ukrajina. Umenšenie človeka tam dosiahlo ohrozujúcu mieru.

K zjednoteniu Európy môže dôjsť iba ak sa jej tri zložky, západná, stredná a východná Európa objavia ako vzájomne potrebné.

Západ však nie je pripravený na zjednocovanie Európy. Pripravený je iba k potlačeniu strednej a východnej Európy silou. Robí tak umenšovaním človeka. Preto má cirkev a kresťania veľkú úlohu hájiť personálnosť ľudskej bytosti, personalistické chápanie kultúry s jej zložkami materiálnou, civilizačnou a duchovnou. Otvorený humanizmus.

Materiálna zložka, to sú (ako uvádza poľský personalista Bartnik) prostredie, telesno-biologická sféra, ekonomika, práca, technika, priemysel a ich materiálne atribúty. Civilizačná sféra kultúry, to je svet, ktorý sa nám predstavuje v podobe systémov, ktoré si civilizácia tvorí, aby zvládla problémy. Napríklad systémy vzdelávania, ale aj počítačové systémy, a mnoho ďalších. Civilizačná sféra je stále náročnejšia na ľudskú psychiku a môže ju vyčerpávať, a človek si ju môže zamieňať za sféru duchovnú. Normy, štandardy systémov môže zamieňať za hodnoty. Tie sú sférou duchovnou. V duchovnej sfére má byť vedomie vzťahu k večnosti a tomu, že máme nesmrteľnú dušu. Že človek vo svojom bytí môže prekročiť záväzky kauzality či fungovania. Napríklad preberať iba to, čo obohacuje jeho duševný život. Ale táto úloha je vystavená kampani, aby sa duchovná sféra bagatelizovala, prekrútila.

Aký starý je tento trend, môžeme vypozerovať z citácie v časopise *Slovák* z 13. 6. 1920. V úvodníku sa píše, že ide o dobu proti Kristovi. Ide o útok nielen jednotlivcov, ako sa mnohí domnievajú, ale o zápas celých korporácií, organizácií a organizácií más. Deje sa na všetkých horizontných stranách našej republiky, presne podľa rozvrhu, a nie bez úspechu, o čom svedčia výsledky doterajších volieb na úkor kresťanského náboženstva.

Od kadiaľ ten protikresťanský úspech? Prvá chyba je v našej ľah-

stajnosti vo viere. Druhá, že mnohí kresťania sa dajú nalákať ako domáca hydina alebo zajac v poli, keď ujde pred strašidlom z handár. Iní zase sa obávajú o ich spoločenské postavenie, stavovské výhody, službu, objednávku, ľudskú pochvalu. Slovom, neodvažujeme sa neohrozene dokazovať, že si Boha a jeho učenie chránime a vysoko vážime.

Čo by mala Cirkev robiť. Tí, ktorí už majú skúsenosť s nepodareným multikulturalizmom, odporúčajú, ako napríklad A. Besancon, tri úlohy: 1. Predovšetkým vidieť situáciu takú, aká je. Je to ťažký krok, pretože treba prekonať strach z niečoho nového a vlastnú lenivosť, píše. Myslí na jasné pomenovanie rizík islamskej imigrácie. 2. Ďalej Besancon píše, že by sa malo katolíkom jasne vysvetliť, čo je islam. Čo majú spoločné, ale aj čo majú rozdielne. Píše, že z článku viery vo všemohúceho Boha vypúšťajú „otec“, čo je dôvodom na ostražitosť. Medzi iným píše, že ak cituje islam mená Ježiš a Mária, ide o iného Ježiša a inú Máriu ako v kresťanstve. 3. Tretia úloha je vzdelávanie kresťanov v ich vlastnej viere, aby ju boli schopní obhajovať.

KRÍZA A JEJ ŠTRUKTÚRA

Kríza okrem individuálnej podoby má aj dosah na spoločenské procesy. Kríza spoločnosti má niekoľko chronologických fáz: 1. Náraz. Napríklad dôsledky zadlžovania sa a následná kríza. Imigrácia v nevidanej miere. 2. Heroické vypnutie sa. Snaha doterajšími mechanizmami zvládnuť náraz. 3. Medové týždne. Iluzívny pocit, že sme nad tým. 4. Dezilúzia, zaplavenie dôsledkami nárazu, ktoré nie je už možné ignorovať. Môže mať podobu katastrofy. 5. Rekonštrukcia, obnova. Príkladom môže byť Mníchovská zrada Západu voči strednej Európe. Náraz, to bol nacizmus. Potom kompromisy so zlom, vypäté vyjednávanie s nacistami a zrada. Medové týždne radosti, ako sa zabránilo vojne. A následne svetová vojna ako katastrofa. Následne nevyhnutnosť rekonštrukcie a obnovy.

Podobne kríza, ktorú žijeme, je v etape heroického vypnutia a medových týždňov. Prvá etapa je náraz. To sme už zažili ako hospodársku krízu, teraz krízu s imigrantmi, čo je dôsledkom rozvrátenia ich štátov, kde zohrávala zlú úlohu najmä súčasná politika USA s programom umenšovania človeka.

Všeobecne sa pozná, že jedna vec je poskytnúť bezprostredný pomoc, ale naplnením základných potrieb sa otvárajú ďalšie. A to na spôsob, ako sa ustálili v kultúre. U imigrantov, prevažne moslimov, v ich kultúre. Každá minca má dve strany. Tá jedna je pomáhať, áno, ale tá druhá, to sú právne záväzky tých, ktorí prichádzajú rešpektovať kultúrne prostredie hostiteľského národa. A tento právny poriadok adresovaný imigrantom chýba ako podmienka kontraktu, dohody chýba. Sú silné dôkazy, že s tým majú imigranti problém. Ak teraz prechádzame medovou fázou krízy, treba zväziť, aká a v čom bude katastrofa.

NIEKTORÉ POZOROVANIA A PROGNOZA VÝVOJA

Potrebuje širšiu analýzu. Stredná Európa má významne viacej zachovaný zmysel pre kresťanské hodnoty, spôsob života ako západná Európa. Je tu významne viacej praktizujúcich kresťanov. To znamená, že má vo svojej historickej pamäti uložený zmysel pre toto prepojenie konteplatívneho ako snahu preniesť božské do každodenného, čo i len osobného života. Stredoeurópan ešte chápe cnosti ako vnútorné založené. Pamätá sa, že cez cnosti čelil totalite. Západný človek nemá túto skúsenosť. Nerozumie Stredoeurópanovi. Bojuje za ľudské práva odtrhnuté od cnosti a bytia.

Stredná Európa odoprela kvóty pre utečencov. Nejde o to nepomáhať, ale o nedostatok záruk, že tí, ktorým sa pomáha, budú vedieť túto pomoc prijať. Teda rešpektovať túto stredoeurópsku kultúru. Je tu poznanie, že vojny ako dôsledok farebných revolúcií boli vyvolané umelo. Aj tá na Ukrajine. Preto v povedomí jednotlivcov a stredoeurópskych národov sa viacej sympatizuje s Ruskom a umelo vyvolaný ukrajinský konflikt nie sú tak ľahko ochotní premenovať na americký spôsob. Na druhej strane obrana tohto kresťanského povedomia v prostredí politiky poplatnej obhajobe nesprávnej snahy rozširovať NATO na východ Európy, napriek dohodám, že sa tak nebude robiť, uzatvára ľudí do svojho vnútra. Sú voči tejto politike pasívni, sú v pasívnom odpore. Toto nahráva silám, ktoré chcú zapojiť tieto štáty aj vojensky do konfliktu. Zatiaľ hnuť stredoeurópske národy do vojny.

Západ sa pustil do tohto ťaženia v dôsledku prehliadania zásadných rozdielov utvárania európskeho a orientálneho vedomia. Už som na to upozornil citujúc K. Horneyovú, psychologičku zaoberajúcu sa aj kultúrou. Konštatovala, že orientálny človek v báni pred Stvoriteľom odmietol svoje vedomie z obavy, že v ňom poškvrní tento vzťah. Preniesol ťažisko do podvedomia. Preto je tam viacej meditatívnosti. Aj pracovný režim v ázijských továrňach to potvrdzuje. Ľudia tam pracujú ako stroje. Skoro na povel. Na druhej strane majú však meditatívne prestávky, dovolenky. Ázia ťažšie tvorí civilizačné inštitúcie, ako ich tvorí a pozná Európa, ktoré sú produktom vedomia a ktoré v rozličnej miere prijala aj Ázia. Ale len v miere, pokiaľ neprekročia nutnosť technokratického nazerania do problémov. A toto sa nepostrehlo. Tieto dva typy vedomia sa nemusia porozumieť.

Európsky človek v žido-kresťanskej tradícii sa nebal dialógu s Bohom. V jeho historickej pamäti je skúsenosť s antickým chápaním racionality. To znamená byť užitočný nielen pre seba, ale aj pre iných. Nakoniec sa však v jeho vedomí počas renesancie presadil omyl, že prvou príčinou už nie je Boh, ale on sám so svojím vedomím. Otupil sa jeho vzťah k podvedomému, intuitívnemu, meditatívnemu, spirituálnemu. Stratil zmysel pre posvätno a trascendenciu a plnú pravdu. Iba

Rusko si ponechalo silu intuitívnosti, konteplatívnosti, schovávajúce do zložitej liturgie religiozitu pred výkyvmi, ktoré spôsobovala prítomnosť slabých civilizačných inštitúcií. Malo menší zmysel pre racionalitu. Pôsobí na pomedzi Európy a Ázie. To je daň za to, že pôsobilo ako katalyzátor medzi Európou a Áziou. Ale v súčasnosti paradoxne obhajuje svoju konverziu návratu ku kresťanstvu a teda aj cestu k otvorenému humanizmu.

Chybný odhad Západu je vtom, že technokratickú zdatnosť Ázie považuje za dostatočný predpoklad, že už Rusko s jeho kultúrnohistorickým poslaním nie je potrebné. Černoch urobil svoju prácu, černoch môže odísť. Paradox je, že toto je spojené s prezidentom USA, ktorý je Afroameričanom.

Umenšovanie Ruska jeho vylúčovaním z Európy, tlačением na východ bráni rozvoju jeho vedomia v jeho racionálnom zmysle a v kognitívnom štýle, poznávacom štýle sa môže jednostranne zdôrazniť to intuitívne, na ktoré je ruská mentalita taká bohatá a na čo je Západ taký chudobný. Má malo intuície, kladie dôraz na fakty, vecnosť, takto iba bezprostredne užitočnými vecami zamestnávajúci racionalitu. Západu hrozí panacionalizmus. Európa vyprodukovala už dve jeho podoby. Komunizmus a nacizmus. Teraz relativizmus. Východnej Európe by mohla hroziť iracionalita. Nedostatok kapacít tvoriť civilizačné inštitúcie ďalej na východe, v Ázii v arabskom svete spôsobí zrejme katastrofu stretnutia nie rozličných civilizácií, ale dvoch nekompletných vedomí: euro-amerického panacionalizmu, teraz aj relativizmu, ako nekompletného vedomia nárokov vlastnej personálnosti, a iracionality, nekompletného vedomia etnik blízko-východných, ázijských oblastí, kde preváži v iracionalitu regredujúca intuícia. Nekompletné vedomie vlastnej personálnosti. Paradoxne Rusko čelí náporu týchto nekonštruktívnych síl. Ale otázka je kedy. Umenšenie Ruska na Ječynovský spôsob môže mať nedozerné dôsledky. Ak Rusko vytrvá a nebude priamo napadnuté, môže brániť mier v Európe. Ak nie je možná katastrofa, ktorá pravdepodobne príde. Západná Európa už asi mnoho z toho tuší, ako sa dozvedáme z myšlienkových prejavov jej intelektuálnych elit. Ale nemá o čo oprieť svoje korekcie, novú politiku, pretože nemá svoju armádu, silu. NATO je ako stroj natočený za komunizmu, ktorý ako Golem bude pôsobiť chaos. Východisko je pochopiť kultúru nielen ako civilizáciu, ako to urobil Huntington, ale v jej dimenziách materiálnych, civilizačných a duchovných. Neničiť poriadok iných kultúr preto, že nezodpovedajú predstave o demokracii. Ani Európe sa nepodarila kvalitatívna demokracia, iba kvantitatívna, a tá veľmi veľa nedostatkov.

Európa sa musí zjednocovať nie umenšovaním človeka, ale rozvojom, ktorý rešpektuje personálne nároky ľudskej osoby. Jej šanca je otvorený humanizmus.

STANISLAV HVOZDÍK

Július Pašteka:

Dotyky s básnikom Dantem,
Vydavateľstvo Lúč
Bratislava 2014

Július Pašteka sa na záložke svojej najnovšej knihy vyznáva: „Uzaviera sa kruh mojej dlhoročnej literárnej činnosti: začala sa novovým danteovským článkom a končí sa týmto knižným danteovským cyklom. Vidí sa mi to priam symbolické.“

Keď mladý autor v roku 1949 uverejnil spomínaný juvenilný príspevok, nemohol tušiť, že sa stane jedným z najvýznamnejších danteológov v našom kultúrnom prostredí a že Dante ho bude sprevádzať celou jeho literárnou činnosťou. Ešte výstižnejšie je však konštatovanie, že Pašteka sprevádzal Danteho na Slovensku svojou angažovanosťou v popularizácii a literárnokritickej recepcii slovenských prekladov tohto veľikána. Sám stál pri zrode mnohých z nich vďaka blízkemu vzťahu s Jozefom Felixom. Najnovší výber teda zahŕňa Paštekov danteovské texty z rokov 1949 - 2014 a vychádza pri príležitosti 90. narodenín autora. K čitateľom sa dostáva zasa v jubilejnom Danteho roku (750. výročie narodenia).

Jubilant v novinovom príspevku V očakávaní slovenského prekladu Božskej komédie (1949) cituje literáta Johna Ruskina, ktorý knihy rozdelil na knihy hodiny a na knihy všetkých dôb. Načrtnutú tézu možno aplikovať i na slovenskú literárnu kritiku a literárnu historiografiu. Pašteku dnes môžeme slovami Ruskina smelo klasifikovať za literárneho vedca všetkých dôb. Veď začal publikovať v

najnepriaznivejších rokoch, no na rozdiel od mnohých iných obstál. Ani ním očakávaný Žarnovov slovenský preklad Pekla nemohol byť knižne publikovaný, nehovoriac o potupení slovenskej kresťanskej orientovanej literatúry (zámerne používame výraz kresťanská literatúra, nie katolícka, resp. katolícka moderna, pretože postihu sa dočkala i evanjelická literatúra - E. B. Lukáč a iní). Pašteka sa teda nezaradil medzi tzv. prehodnocovateľov osobností staršej slovenskej literatúry ako jeho generační druhovia (Břetislav Truhlář, Karol Rosenbaum, Ivan Kusý, Juraj Špitzer a ďalší), ktorí pohľad na našich národných dejateľov a spisovateľov v skutočnosti neprehodnocovali, ale prosto deformovali a stali sa tak sluhami dobovej propagandy. Pašteka sa podobne neponížil.

V týchto rokoch sa venoval kvázi ideologicky nezávadným témam a v roku 1956 knižne uverejnil Literárnu siluetu J. W. Goetheho. Po nej nasledovalo množstvo ďalších knižných prác a rozmanitých časopiseckých príspevkov. Autor popri rôznorodosti svojej bádateľskej práce permanentne reflektoval Danteho pri rôznych výročiach, nových slo-

Dotyky s básnikom Dantem

venských prekladoch a podobne. Ako je dnes už zrejme, naplno sa mohol prejaviť až po roku 1989 a svoje najvýznamnejšie editorské (Janko Silan, Július Barč - Ivan, Rudolf Dilong, Mikuláš Šprinc, Paľo Oliva...) a literárnohistorické počiny publikoval až v tomto období. Za všetky spomeňme aspoň publikáciu Tvár a tvorba slovenskej katolíckej moderny (2002), ktorá je akýmsi uhoľným kameňom danej problematiky.

Hoci 18 príspevkov knihy vznikalo vo veľmi dlhom časovom rozmedzí (65 rokov), všetky sú popretkávané pre autora charakteristickým spirituálne intuitívnym a esejistickým štýlom. Niektoré kapitoly čitateľom poslúžia na prehľadné oboznámenie sa zo základnými margináliami Danteho v slovenskom kontexte (Dlhá cesta Danteho k nám, Po danteovských stopách doma i v zahraničí). Iné zasa interpretujú detaily (Poznámky o Danteho „poblúdení“). Pozoruhodná je tiež Glosa o Sládkovičovi a Maríne, ktorá stručne nastoľuje veľmi zaujímavú problematiku možnej danteovskej inšpirácie v Sládkovičovej Maríne. Pašteka tak usúvzťazňuje Danteho a širší domáci literárny kontext.

K príspevkom, ktoré boli pôvodne uverejnené v dobovom kontexte, ktorý je dnešnému čitateľovi už neznámy, autor pripisuje stručné postskriptum ako užitočnú pomôcku. Vlastné texty však neprepisoval. Ako sám vraví, nebolo to potrebné, pretože sú to dobové a osobné dokumenty.

Vo viacerých príspevkoch oceňuje prácu Jozefa Felixa a Viliama Turčányho. Sám seba pasuje do pozície propagátora a popularizátora. Hoci sa autor ponosuje, že téma Dante na Slovensku nie je dostatočne spracovaná, predkladaný súbor reprezentuje bohatú, užitočnú a rozmanitú príručku, trífame si povedať nadčasových presahov, dotykov, vzácného literárneho vedca, ktorého charakterizujú slová 26 spevu Raja:

*S vetvami, čo sa vetvia po záhrade
Veľzáhradníka, láskou tak som spätý,
jak veľké dobro z Neho k nim sa kladie.*

*Prsladký spev - keď skončím svoje vety -
rozznie sa nebom, pričom moja pani
s všetkými vraví: „Svätý, svätý, svätý!“*

PETER TOLLAROVIC

Vojtech Mihálik

Litánie loretánske a iné básne

„Do zrkadla mojej Spravodlivosti by sa mali dívať / všetci, ktorí súdia len preto, / aby sami neboli súdení.“

Tieto verše, z básnickej kompozície Litánie loretánske, ktoré napísal Vojtech Mihálik v „najväčšej úzkosti srdca“ pre Pannu Máriu, ako študent počas prázdnin roku 1947 v Seredi na sviatok Jej Nanebovzatia, akoby i súčasnému príjemcovi napovedali, ako sa možno na život a tvorbu autora pozeráť. Na tento aspekt poukazuje i Peter Tollarovič, ktorý zostavil a pripravil do tlače výber z doposiaľ knižne nepublikovaných básní Vojtecha Mihálika, spoločne s portrétom autora očami spolužiakov z trnavského gymnázia, obrazovou prílohou, kalendárom života a tvorby do roku 1948, komentármi, interpretáciami, medailónmi a doslovom, pod názvom Litánie loretánske a iné básne (2015), pričom na obálke i v knižke sa nachádzajú ilustrácie akademickej maliarky Edity Ambušovej. Cieľom zostavovateľa tak bolo priblížiť širšej verejnosti menej známu duchovno-kresťanský motivovanú tvorbu známeho slovenského básnika Vojtecha Mihálika, ktorého meno „sa dnes len málokomu spája do súvislosti s katolíckou modernou“ (s. 7). V chronológii života a diela Vojtecha Mihálika dokonca Peter Tollarovič poukazuje na fakt, že Mihálik v českom literárnom časopise Akord, vo svojom článku „Stručne o slovenskej katolíckej moderne“, sám seba označil za predstaviteľa katolíckej moderny, pričom sa snaží tento Mihálikov deklaratívny postoj podprieť výberom z jeho básnickej tvorby, uverejňovanej v časopisoch Rozvoj, Plameň, Nový svet, Elán, Kultúra, Obroda, Verbum, Jas, Nová práca i Čas do roku 1948. Ako je známe, po tomto roku sa Mihálik snažil, ako

Mihálikove juvenílie

tvrdia i zostavovatelia Slovníka slovenských spisovateľov z roku 2005, svoju subjektívnu básnickú výpoveď prekrývať „falošnými ideologickými nánosmi a potrebou formálne demonštrovať svoj ideový prerod z básnika kat. orientácie na básnika socialistického realizmu.“ Sám básnik iste vedel, prečo takto zariskoval. Možno sa pokladal skutočne za „hazardéra“, ako nazval i báseň v periodiku Nová práca, ktorá vyšla tri roky predtým: „Bože, ak skočím dolu z mosta / alebo z veže do hĺbky, / nech sa ta zídu hostia / somáriky a holúbky, / veď som ich ľúbil, pri nich v prúti, / na piesku, vyššie v tľame skál / spia bláznivi a posadnutí, / z ktorých si diabla vyháňal. // Ak ozaj nikto nezaplače, / vypušte krotkých z postroja: / vyk somárov a piesne vtácie / mi krásny pohreb zostroja, / aj slepý pes nech za mnou smúti, / veď i tak v šope iba spal, / spia bláznivi a posadnutí, / z ktorých si diabla vyháňal. // (...) // Až za hrobom, až v mrzkom šere, / v poslednej triaške pred skúškou / z oslíkov srst' a z vtáčat perie / mi bude mäkkou poduškou, / tam potom nech sa všetko zrúti, / keď neveríme, že si Kráľ, / my bláznivi a posadnutí, / z ktorých si diabla vyháňal.“

Peter Tollarovič vo svojich interpretáciách Mihálikovej duchovne ladenéj básnickej tvorby i v istej komparácii s inými básnikmi slovenskej katolíckej moderny dospel k názoru, že Vojtech Mihálik bol podobný typ básnika ako Janko Silan, ale azda najbližšie mal k Pavlovi Gašparovičovi Hlbinovi (s. 12). Z publikovaných veršov tiež možno jasne vydedukovať, že mu bola bližšia tradičná poézia s viazaným veršom, pravidelným rýmom i rytmom než avantgardná poézia nadrealistov. Obdivo-

val Hviezdoslava a Kraska i modernú katolícku poéziu, veď, ako tvrdí Tollarovič o Mihálikovej básni Túžba (Rozvoj, 1942), predstavovala podobnú meditatívnu poéziu, ktorá si „vyžaduje pokoj, ticho a Božiu priazeň“, akú preferoval bard slovenskej literatúry P. O. Hviezdoslav.

Vojtech Mihálik bol teda skutočne poeta natus, ako sa o ňom zmienili i v publikovaných spomienkach na neho jeho spolužiaci z Biskupského gymnázia v Trnave. Vzhľadom na jeho básnickú tvorbu,

ale aj politickú minulosť, nachádzame medzi nimi viaceré zaujímavé vyjadrenia, napr. od Karola Kapellera: „Vojtech napísal veľa vynikajúcich knižných diel so silným sociálnym cítením. Tie nech hodnotia kompetentnejší. Veľa času venoval štátu v poslanceckých laviciach, kde musel byť iba taký, ako bolo vtedy potrebné. V tom čase som ho nikdy nevidel. Po odchode do dôchodku a politickej zmene režimu žil v Bratislave s podlomeným zdravím, ale i so svojím pôvodným náboženským svetonázorom.“

V Mihálikovom srdci silne zakorenená viera v Boha sa tak pravdepodobne nestratila ani v dobe najtvrdšieho komunizmu, ktorý sám pomáhal budovať. Nech už sa teda v básnikovom živote odohralo čokoľvek, nik nemôže poprieť, že jeho katolícka poézia do roku 1948 bola popri mnohých slovenských či zahraničných autoroch skutočne excelentná, čo dokazuje i výber Mihálikových básní zostavených Petrom Tollarovičom do skutočne vzácnéj publikácie: „Aký som, Bože, aký malý / jak listok bledých margarét, / zasa ma piesne oklamali / a smeja sa mi celý svet. // No nech len kydá na mňa hanu / a na bedrá mi kladie kríž, / ja verím, že Ty pošliapanú / tvár moju znova očistíš...“

JÁN GALLIK

Kresba: Andrej Mišanek

Spoločenskou intenciou časopisu Kultúra je jeho závislosť od etiky a obsahovou ambíciou je približovanie sa k pravde ako najvyššej méte kultúry. Preto za určujúci objekt série článkov tohto úsilia sme si zvolili oblasť Biblie, a jej latinských prekladov do slovenčiny, kde - povedané s básnikom Hviezdoslavom, naša práca bude vari najviac „hodná trudu a zásluha hodná znoja“.

Inšpirovali sme sa tu kňazmi generácie bernolákovského úsilia, ktorí sa rozhodli kodifikovať prvý náš novodobý spisovný jazyk nielen ako hlavný komponent našej štátotvornej a národovotvornej výbavy, ale aj, a najmä, ako prostriedok našej náboženskej kultúry. Veď takmer už zabúdame, že primárnym podnetom na zostavenie veľkého bernolákovského slovníka bolo utvorenie základu na normovaný preklad Svätého písma do slovenčiny, v čom sa zvlášť angažoval prelát a kanonik Jur Palkovič i kňaz a zároveň aj prvý náš v pravom zmysle slova básnik, Ján Hollý.

K takto poňatej kultúre patrila snaha využiť aj slovenčinu v nábožensko-liturgickom poslaní, a to nielen v snahe sprostredkovať obsah Svätého písma ľudu, ale aj ako novodobú inšpiráciu odkazom našej cyrilo-metodskej liturgickej praxe, staroslovenčiny. Veď všetky tri známe fázy bernolákovského hnutia sa niesli v znamení a nadšení tejto našej historickej cyrilo-metodiády.

A tu sme zaevidovali aj prvý, no nevydarený pokus o preklad latinského textu do slovenčiny, na ktorý sa básnik Ján Hollý sťažoval v liste priateľovi Martinovi Hamuljakovi, ako istý jeho kňazský sused preložil známy citát z Jánovho Evanjelia „Verbum caro factum est“ (Jn 1, 14), že „Slovo sa stalo masem!“ Vtedajšie latinské slovníky totiž ako ekvivalent k slovu caro uvádzali len jeho základný význam: mäso! No onen správny ekvivalent - telo, už aj v tom čase závisel od kultúry prekladateľa, na ktorej absenciu Ján Hollý práve poukazoval.

Lenže s viacerými takými nedostatkami sa stretávame i v našich časoch, keď nesprávne zvolený preklad deštruuje obsah pôvodného textu, respektíve okypťuje jeho zmysel. A s posvätnými textami by sme mali nakladať s tou najväčšou úctou a pozornosťou, na čo chceme v sérii príspevkov tohto nášho programu na stránkach Kultúry pravidelne poukazovať.

Na úvod našich reflexií sme si zvolili štyri verše z Knihy múdrosti (3,1-4), kde sa na malom priestore nakopilo až priveľa prekladateľských nedostatkov, počnúc rokom 1946, keď v Brne vyšlo vydanie prekladu týchto veršov z pera Msgr. ThDr. Josefa Hegera, a ktorými sa v podstate inšpirovali aj iní editori v Česku, a na Slovensku i členovia Biblickej komisie pri Spolku sv. Vojtecha v Trnave. V našich úvahách budeme teda vychádzať z porovnaní zmyslu týchto latinských veršov a ich prekladov do češtiny a slovenčiny:

1 Iustorum autem animae in manu Dei sunt et non tanget illos tormentum mortis:

„Ale duše spravodlivých jsou v Boží ruce a nedotkne se jich prázdná trýzeň“ (Heger) / „Duše spravodlivých/ sú však v rukách Božích, muka sa ich nedotkne“ (SSV). - Treba povedať, že aj slovenské znenie tohto verša ovplyvnilo citované Hegrovo vydanie Knihy múdrosti z roku 1946, kde sa tento prekladateľ dopustil základnej chyby, keď v texte prvého verša svojvoľne obišiel sémanticky určujúce slovo mors! Mons. Heger, nevedno, pod akým vplyvom, vyšiel tu pravdepodobne z chybných premis, že ak sú duše spravodlivých v Božej ruke, nijaká (podľa neho „prázdná“) trýzeň ich nemôže postihnúť! Teda ani utrpenie smrti! A pod týmto chybným vplyvom vyšlo i slovenské vydanie Starého zákona 3 (SSV Trnava 1994, čo prešlo i do rímskeho vydania Sv. písma z r. 1995). Všetci editori tu zjavne mysleli len na fyzické umiernenie a prehliadali biblický zmysel slova smrť, ktorá sa netýka smrti telesnej, ale duchovnej, čiže „večného zatratenia“! A tento lap-

JURAJ CHOVAN REHÁK

Biblicko-jazykové reflexie⁽¹⁾

rosti z roku 1946, kde sa tento prekladateľ dopustil základnej chyby, keď v texte prvého verša svojvoľne obišiel sémanticky určujúce slovo mors! Mons. Heger, nevedno, pod akým vplyvom, vyšiel tu pravdepodobne z chybných premis, že ak sú duše spravodlivých v Božej ruke, nijaká (podľa neho „prázdná“) trýzeň ich nemôže postihnúť! Teda ani utrpenie smrti! A pod týmto chybným vplyvom vyšlo i slovenské vydanie Starého zákona 3 (SSV Trnava 1994, čo prešlo i do rímskeho vydania Sv. písma z r. 1995). Všetci editori tu zjavne mysleli len na fyzické umiernenie a prehliadali biblický zmysel slova smrť, ktorá sa netýka smrti telesnej, ale duchovnej, čiže „večného zatratenia“! A tento lap-

s stihol deštruktívne ovplyvniť ešte i verš štvrtý! Ale ani latinské slovo autem nemožno vždy prekladať len ako spojku (ale, však, lež), lebo ono má aj význam príslovkovej častice (ďalej, naďalej, stále). Aj vyjadrenie „v Božej ruke“ je biblicky vernejšie, než ako je nebiblický antropomorfizmus „v Božích rukách“, lebo Boh v biblickom zmysle slova si nemusí vypomáhať i druhou rukou, aby niečo pevne udržal vo svojej moci, pretože „pravica Pánova“ sama dostačí hýbať i celým svetom!

Preklad tohto latinského verša má teda znieť: Duše spravodlivých sú stále v Božej ruke, utrpenie (večnej) smrti sa ich nedotkne.

2 Visi sunt oculis insipientium mori et aestimata est afflictio exitus illorum:

„Zdály se mrtvými očím pošetilců, jejich odchod byl považován za neštěstí“ (Heger) / „Nemúdi sa nazdávali, že je po nich, za nešťastie

posudzoval sa ich odchod“ (SSV).

Kameňom úrazu českého prekladu Josefa Hegera a následne i slovenských editorov tohto verša sa stal neurčitok deponentného slovesa mori (umierať), ktoré všetci mylne pokladali za adjektívum mŕtvi a navyše v slovenskom vydaní dokonca až so štylisticky nevhodným úslovím (byť po nich!).

Z toho vyplýva, že títo preklada-

3 et quod a nobis est iter exterminium, illi autem sunt in pace: „a jejich rozloučení s námi za záhubu, ale jsou v pokoji“ (Heger).. / „za skazu ich poberanie od nás, oni sú však na pokoji“ (SSV).

Za sémanticky cestný treba tu pokladať aj preklad slova exterminium ako záhuba, čo v synonymickej podobe skazy prevzal aj editor z trnavského Spolku sv. Vojtecha. No

nahrávalo azda aj chybné chápanie spojok et a si, ktorými sa začína tento 4.verš s významom: a keď, pretože, ale ktorým buď z nevedomosti alebo i tendenčne pripísal význam spojky: „etsi“, ktorá už má pripúšťací význam: „hoci“.

No túto spojku nielen lexikálne, ale ani logicky nemožno brať do úvahy, akoby títo mučeníci nádej v svoju nesmrteľnosť mohli oprávnene dúfať iba v prípade, ak by ich tieto muky neboli postihli!

A toto je z tradičného kresťansko-teologického stanoviska nezmysel, ktorý navyše gramaticky proti- rečí aj latinskému zmyslu citovaného verša, a čo zjavne uniklo pozornosti i príslušného cirkevného magistéria! Lebo aj dnes smrť mučeníka za vieru je tým najvyšším argumentom kanonizácie jeho svätosti!

Túto alogickosť sa napokon ešte podarilo aj zvýšiť slovenským editorom súčasného Lekcionára, ktorí sa rozhodli opraviť supínový tvar minulého čas v závere hore citovaného štvrtého verša, gramaticky tiež prevzatého podľa Mons. J. Hegera: („...ich nádej bola plná nesmrteľnosti“), a to bezduchou zámennou minulého času za čas prítomníkov: („...ich nádej je plná nesmrteľnosti“)!

A tento prípad treba označiť za tragicky pomýlený, lebo hegrovska formulácia, že „ich nádej bola plná nesmrteľnosti“ je síce v obidvoch našich jazykoch gramaticky chybná a čiastočne uberá aj na hodnote pôvodného zmyslu latinského textu, ale ho úplne nedevalvuje Lebo i z tejto gramaticky nesprávnej formulácie sa ešte dá usúdiť, že mučeníci tú milosť nesmrteľnosti (čiže večného života) i dosiahli.

No citovanú úpravu, ktorá postihla terajšie používanie Lekcionára na Slovensku, že „nádej mučeníkov je plná nesmrteľnosti“, možno označiť za tragickú preto, lebo duše mučeníkov na odmenu svojej nesmrteľnosti, teda večného života, ešte stále iba čakajú!

Správny preklad tohto 4. verša na základe uvedenej analýzy by teda mohol mať túto podobu: A keď [túto spravodliví] verejne pretrpeli muky, nesmrteľnosťou (čiže životom večným) sa ich nádej splnila.

ZAKLUČUJÚCA POZNÁMKA

V dôsledku prekladateľských nedostatkov týchto štyroch veršov pokladáme za potrebné pripomenúť starú prekladateľskú požiadavku, že na každý literárny preklad by sa mali podujímať len odborníci, čo dôkladne ovládajú jazyk, z ktorého a do ktorého prekladajú, k čomu ako conditio sine qua non patrí i znalosť reálií, či adekvátnych spoločensko-vedných alebo i exaktnovedných súvislostí, ktorých sa prekladaný text dotýka.

A takúto požiadavku najskôr môže splniť kolektív vybraných a osvedčených odborníkov. No vice versa, na túto úlohu sa v minulosti u nás podujímali a niekedy len administratívne určovali iba jednotlivci.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

svätopisec tu mohol mať na mysli jedine vyhnanstvo, lebo toto slovo má základ v slovese exterminare, čo znamená vyhostiť alebo vyhnáť.

Čiže správny preklad tohto 3.verša má byť: ... preto i cestu od nás (pokladali) za vyhnanstvo; oni sú však na pokoji.

4 Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est:

„Neboť i když byly trápeny dle mínění lidí, jejich naděje byla plna nesmrteľnosti“ (Heger) / „Lebo keď aj, podľa mienky ľudí, pretrpeli muky, ich nádej bola plná nesmrteľnosti“ (SSV).

Tento preklad priam kričí po urgentnej oprave, lebo ním akoby stoj čo stoj prekladateľ chcel zachovať svoje pomýlené chápanie toho, že ak sú duše spravodlivých „v Božej ruke“, nijaká muka sa ich už nemôže dotknúť! Lenže práve

v tomto verši sa spomína, že tieto duše muky znášali a prekladateľ J. Heger akoby ratoval svoju pomýlenú mienku tým, že tento názor pripisoval len pomýlenému ľudovému stanovisku. A to sa usiloval podložiť aj úplným zvrátením zmyslu gramatického spojenia „coram hominibus“, ktoré jednoznačne možno chápať len ako „pred ľuďmi“, teda verejne - a nič nedáva základ tomu, aby sa to mohlo chápať len ako neodborná „mienka ľudu“! To by mohlo platiť v prípade, ak by v danom texte verša namiesto gramatického spojenia „coram hominibus“ stálo spojenie „iuxta homines“! A spojenie „coram hominibus“ aj historicky odôvodnene možno preložiť len ako „pred ľuďmi“, čiže verejne, lebo už od najstarších čias sa pri opravách k telesným mukám pridávala ešte i verejná potupa. Veď aj muky ukrižovania a donaha vyzlečeného Krista boli násobené práve takouto verejnou potupou.

Tomuto prekladu prekladateľovi

Predseda redakčnej rady: *Július Binder* – Šéfredaktor: *TEODOR KRIŽKA*. – Cena jedného čísla je 1,50 € – Časopis vychádza každé dva týždne s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a poštový doručovateľ Slovenskej pošty, alebo elektronicky na e-mailovej adrese: ganisinova.renata@slpost.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slpost.sk. –

Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV 757/08. – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word, označené menom autora a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR. – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava.
Telefón 0903 846 313.

Vydáva FACTUM BONUM, spol. s r. o.,
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.
IČO: 35 734 710

V júni si celý západný svet pripomína 800. výročie podpísanie Veľkej listiny slobôd - Magna carta libertatum. Tento dôležitý symbol slobody sa pokladá za prelomový bod súčasného demokratického poriadku, založeného na rešpektovaní základných ľudských práv. Ocenenie, ktorého sa tomuto dokumentu po 800 rokoch dostalo - najmä v anglofónnych krajinách západného sveta - bolo všeobecné, prekrývajúce obdivom a nadšením. Odznelo mnoho prejavov, v masmédiách sa objavilo mnoho spomienkových článkov a úvah, ktoré vyzdvihovali význam tohto dokumentu. Súčasný britský premiér David Cameron pokračoval v tradícii svojich predchodcov a nazval podpísanie listiny udalosťou, ktorá „zmenila svet“. Anglickí politici a juristi vždy s hrdosťou vyzdvihovali hodnoty Charty: politik a štátnik William Pitt starší ju nazval „Bibliou britskej konštitúcie“, britský právnik a právny filozof, Lord Denning s pástosom o nej písal, že je „najvýznamnejším konštitučným dokumentom všetkých čias; základným kameňom práv jednotlivca proti samovoľnej autorite despotického vládcu.“

Nemožno však skryť sklamanie, že takmer všetky súčasné spomienkové rapsódie obchádzajú ten najdôležitejší aspekt dokumentu, totiž jej kresťanské korene a ústrednú rolu, ktorú kresťanská filozofia na jeho vzniku má. Tento dôraz chýba aj v tých niekoľkých príspevkoch, ktoré sa na túto tému objavili v slovenských médiách.

Ako každý vzdelaný Európan vie, Magna Charta je zmluvou, ktorú bol prinútený podpísať anglický kráľ John Lackland (vládol v rokoch 1199-1226 a v slovenských učebniciach dejepisu známy pod menom Ján Bezzemok) v júni 1215 v Runnymede, neďaleko Londýna, s predstaviteľmi anglickej šľachty. Charta bola viac-menej mierovou zmluvou medzi svojvoľným panovníkom Jánom, ktorý svojím počínaním a mimoriadnymi daňami na vedenie vojny si znepriatelil šľachtu. Šľachta však nebola jediným protivníkom kráľa. Svojím pohrdlivým a panovačným vystupovaním si znepriatelil aj Cirkev. Keď pápež Inocent III. ustanovil za arcibiskupa v Canterbury Štefana Langtona, kráľ Ján Bezzemok ho odmietal uznať. Rozhnevaný pápež na to odpovedal tak, že uvalil na celé Anglicko tzv. interdikt, čo znamenalo, že v krajine sa nesmeli slúžiť omše, vysluhovať sviatosti, ani pochovávať do posvätej cintorínskej pôdy. Pod hrozbou tohto trestu Ján ustúpil, ale vzťah medzi ním a arcibiskupom Langtonom nikdy nebol priateľský. Pri tom Stephen Langton (1150-1228) patril medzi najznámejšie postavy vtedajšieho kresťanstva. Predtým než bol vymenovaný za arcibiskupa, študoval a prednášal na univerzitách vo Francúzsku a Taliansku. Je tiež autorom mnohých teologických traktátov, zložil známy cirkevný hymnus Veni Sancte Spiritus („Duchu svätý, príď z neba“) a od neho pochádza rozčlenenie Biblie na kapitoly a verše. Keď sa v roku 1207 stal arcibiskupom v Canterbury zaujal druhé najvýznamnejšie postavenie v anglickom kráľovstve. Nebál sa kritizovať ani samého kráľa a v svojich kázňach často vystupoval proti panovníkom, ktorí zdaňujú ľud nie pre spoločné dobro, ale z vlastnej márnivosti a chamtivosti. Poukazo-

val, že takíto vládatelia nie sú pozhnaním pre ľud, ale jeho bremenom a trestom. Tí, čo jeho kázne počúvali, vedeli, že sa to vzťahuje na kráľa Jána, ktorý vyrubil novú a vysokú daň (tzv. scrutage), aby mohol viesť vojnu proti Francúzsku. Keď sa jeho dlhé vojnové dobrodružstvo vo Francúzsku skončilo krvavou porážkou pri meste Bouvines (v roku 1214) a musel odstúpiť celú Normandiu francúzskemu kráľovi Filipovi II.,

nost' a povstala proti jeho vláde. Pod vedením baróna Roberta Fitz-Waltera obsadili územie juhovýchodného Anglicka a keď vytlačili Jánovo vojsko aj z Londýna, kráľ prejavil ochotu rokovat'. A tu vystupuje arcibiskup Štefan Langton v úlohe sprostredkovateľa medzi rebelujúcou šľachtou a kráľom v tiesni.

Situácia sa vyvinula tak, že arcibiskup Langton bol nielen sprostredkovateľom, ale aj osobnosťou, kto-

ciou, zakotvenú v kresťanskej teológii. A tak významné miesto v texte Charty má princíp náboženskej slobody. Je preto hrubým prejavom nespravodlivosti a kultúrnej amnézie, keď kresťanské tradície prenikajúce celý text Charty sa zabúdajú, alebo úmyselne obchádzajú.

Pravda, Chartu nemožno vyhodnocovať kritériami 21. storočia. Je dokument feudálnej doby a predstavuje usporiadanie vzťahu medzi

významu. I keď reformy upravovali iba vzťah medzi kráľom a šľachtou a netýkali sa poddaného ľudu (ktorý tvoril takmer 90-percentnú masu obyvateľstva), historický vývoj ukázal, že Charta obsahovala aj právne zásady, ktoré mali univerzálnu platnosť a tvoria základ ľudských práv. Zaručovala náboženskú slobodu a práva Cirkvi, osobnú slobodu a ochranu pred svojvoľným zatýkaním a väznením, nestranné a prístupné súdnicstvo, záväzok, že nové dane alebo zvýšenie daní sa uskutočnia len so súhlasom šľachty.

Prvý princíp, ktorý Charta uzákonila, bol princíp náboženskej slobody, totiž že ľudia majú mať úplnú slobodu prejavu svoje náboženské cítěnie nielen vnútorne, ale aj verejne a žiť podľa viery, ktorú im diktuje ich vlastné svedomie. Hovorí o tom prvý článok Charty, ktorý znie: „Cirkev v Anglicku (Ecclesia Anglicana) bude slobodná a všetky jej práva a slobody budú nedotknuteľné.“

Ďalší princíp, ktorý Magna charta po prvýkrát v dejinách presadila, stipuloval, že každý človek má od Boha dané prirodzené práva, ktoré nemožno svojvoľne porušovať a že každý jednotlivec, či je už kráľ, pápež, vojvodca, je podriadený zákonu a musí rešpektovať zákon. Toto vyplýva z 39. článku Charty, kde sa hovorí: „Žiaden slobodný človek nebude zatknutý, ani uväznený, ani pozbavený majetku, alebo postavený mimo zákona, ani nijako ináč postihnutý, ani sa na neho nesiahne, iba keď je vynesený nad ním zákonný rozsudok jemu rovných občanov, alebo platného zákona krajiny. Panovník nikomu nepredá, neuprie ani neodloží právo na spravodlivosť.“

Tretím záväzkom Charty, ktorý platí v Anglicku dodnes, je obnovenie a potvrdenie výsad a privilégií mesta Londýn, ktoré bude panovník a jeho nástupcovia rešpektovať, ako je to stanovené v článku 9: „Mestu Londýnu sa natrvalo navrátiť všetky slobody a privilégiá ako ich malo predtým.“

Tieto princípy, ktoré tvoria jadro Veľkej charty, preberali za posledných 800 rokov rôzne národné a medzinárodné ustanovizne a konštitučné listiny, ako bola ústava Spojených štátov amerických (US Bill of Rights, 1791), Všeobecná deklarácia ľudských práv (1948), Európska konvencia ľudských práv (1950) a ďalšie.

Zo strany panovníkov bolo niekoľko pokusov znepriatelniť a anulovať princípy Charty, ale bezvýsledne. Charta sa stala talizmanom skupín a organizácií bojujúcich za zrovnoprávnenie, za odstránenie krívd a nerovností, za slobodnejší život. Odvolávali sa na ňu, napríklad, aj sedliacki povstanci bojujúci proti nespravodlivosti zemepánov. V roku 1508 vznikla jej prvá tlačaná verzia a Charta nadobudla svetovú publicitu. V roku 1640 členovia anglického parlamentu v nej videli právny základ na zvrhnutí kráľa Karola I. a po búrlivej revolúcii nastoliť konštitučnú monarchiu, ktorá sa tak osvedčila, že pretrváva vo Veľkej Británii dodnes. V neskorších storočiach mnohé povstalecké hnutia, od severo-amerických revolucionárov až po Nelsona Mandelu, odôvodňovali a ospravedlňovali svoje činy odvolávaním sa na Magnu chartu, aj keď si hádam neuvedomovali jej kresťanské korene.

niekoľkí odvážni šľachtici využili príležitosť, aby sa postavili proti nemu.

V roku 1215 sa títo nespokojní šľachtici s arcibiskupom Langtonom a pápežským legátom sa vybrali za kráľom, aby mu predložili svoje sťažnosti. Pripomenuli mu, že už jeho predchodca Henrich I. v roku 1100 sľúbil, že „zruší všetky zlé zákony a zvyklosti, ktorými bolo anglické kráľovstvo nespravodlivo zaťažené“. Kráľ Ján nebol ochotný urobiť nijaké ústupky. Spory sa vyostrovali a v máji 1215 mu väčšina šľachty otvorene odmietla poslú-

schovať zohrať hlavnú úlohu v tejto historickej dráme. Britský historik, Thomas Andrew, v štúdiu The Church and the Charter: Christianity and the Forgotten Roots of Magna Carta (Cirkev a Charta; Kresťanstvo a zabudnuté korene Veľkej charty), píše, že arcibiskup Langton mal vedúcu úlohu v koncipovaní textu Charty a v jej následnom uplatnení („in drawing up the treaty and implementing it“). Ako rozhradený vzdelanec s bohatými skúsenosťami v popredných kultúrnych strediskách Európy, mohol vložiť do Charty súčasnú intelektuálnu tradi-

ciu stredovekým panovníkom a slobodnými stavmi, čo v tom čase znamenalo šľachtu, vyššie duchovenstvo a rytierstvo. Pozostávala zo 63 článkov (clauses), z ktorých mnohé postupom času stratili na význame, alebo sa stali irelevantnými, ako napríklad mimoriadne dane, rybárske priehrady na Thames a iných riekach, štandardizovanie mier a váh a pod.

Na druhej strane je dôležitejšie zdôrazniť aj to, že Charta šla oveľa ďalej než pôvodné sťažnosti a prinútila panovníka prijať aj opatrenia a reformy širšieho a trvanlivejšieho

Kresba: Andrej Mišanek